



241
n-20

150

150

ԹԷՈՓԻԼԷ
Մ Ա Տ Յ Ն Ա Դ Ա Ր Ա Ն
ՄԱՆԿԱՆՑ



9

ԹԷՈՓԻԼԷ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

W. E. B. DUBOIS

ԹԷՈՓԻԼԷ

Կ Ա Մ

Պ Զ Տ Ի Ճ Գ Ն Ա Ի Ո Ր



Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

Ս Ո Ւ Ր Բ Ղ Ա Զ Ա Ր

—
1855



REPUBLIC

1898

REPUBLIC



59803-nh



585-2007

1898





Պ Ձ Տ Ի

Ճ Գ Ն Ա Ի Ո Ր

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա

Ծոյոնս ձաւբոյրոյոսբիւն .

ԼՆՅԱԾ դարուն մէջ ծովու մօտ տեղ
մը կը բնակէր Փիլիպպոս անունով կողով
շինող մը : Ըստ խոհեմ ու բարեպաշտ մարդը
հինգ զաւակ ունէր , որոնց մեծը Տէօփի-
լէն կրակոտ ու անհանդարտ տղայ մը ըլ-
լալուն՝ ծնողքը շատ կը վախնային որ ետ-
քը գլխընուն փորձանք մը չբերէ : Ընոր
համար Փիլիպպոս մէկ կողմէն կ'աշխատէր
իր ընտանիքը պահելու , մէկալ կողմէն ալ
կը ջանար տղաքը աղէկ կրթելու : Քանի
որ կը մեծնային , անոնց խելքնին բանա-
լու տարիքներնուն յարմար բաներ կը սոր-

մեցրնէր . մէկ հատիկ հողը ան էր որ , ա-
տենօք իր տղաքը բարեպաշտ ու բանի
գործքի տէր մարդիկ ըլլան :

Միրտը կը բացուէր երբ կը տեսնար որ
իր մանչերը ձեռքերնէն եկածին շափ իրեն
կ'օգնեն . աղջիկներն ալ իրենց մօրը հետ
տանը բաները կը հողան , որով ամենեւին
դրսէն մարդու կարօտութիւն չունեցաւ .
մանաւանդ թէ՛ ինքք երբոր ատեն աւելցը-
նէր , կ'երթար ան գեղին ձկնորսին օգնե-
լու . ու իր աշխատանքին վարձքը առած
կը դառնար : Եւ ձկնորսը որուն անունն
էր թափա՛ թափափիլէին կնքահայրն էր ,
զինքը շատ կը սիրէր և ունեօր ըլլալով
լաւ կը հողար :

Թափափիլէն իրաւ կրրնար աղէկ աշխա-
տիլ , չարասիրտ չէր , ու իր ծնողքը շատ
կը սիրէր , բայց շատ պակսութիւններ ալ
ունէր . կ'ուզէր որ միշտ իր խօսքը ու
կամքը առաջ երթայ , իր պակսութիւնները
չձանձնալով ինչուան որ փոսի մը մը
չիյնար , ուրիշի խրատի հետեւիլ չէր ու-
զէր : Շատ հեղ պէտք եղաւ որ ծնողքը
զինքը պատժեն . ինքք կը խոտտանար որ
մէյմ՝ ալ չընէ իր յանցանքները , ու երկու

որ շանցած նորէն նոյն պակսութիւնները
կ'ընէր : Աղբայրները ու քուրերը հանգիստ
չէր թողուր . պղտի բանի մը համար կը
կուլտէր , կը զարնէր կը փետտէր զանոնք :
Ասկէ 'ի զատ քիչ մըն ալ որկրամու էր .
երբոր թառամասին տունը կերակուրի կը
կանչուէր , իր տունը դարձածին պէս
կ'ըսկսէր հոն կերածներուն վրայ խօսիլ ,
դիմացի դրածներուն չհանիլ :

Մայրը աս անկարգութիւնները տես-
նալով : Աս ինչ բան է , կ'ըսէր . քրիս-
տոնէ տղու մը կը վայլէ ասոնք . ան-
դադար կը խրատէր , կը յորդորէր , ու
աս ալ կ'ըսէր որ Ասանկ երթալով վերջէն
ակ մեծ պակսութիւններու մէջ կիյնաս . և
տեսնալով որ տղան միշտ իր բռնած ջուրը
կ'երթայ , ինքնիրեն եղած ատենը կուլար :
Ասանկ ալ Փիլիպպոս չէր գաղբեր անոր
անկարգութեանը վտանգները աչքին դի-
մացը դնելէն : Թառամաս իր կողմէն շատ
հեղ խրատելէն ի զատ , որ մը ըսաւ անոր .
Աս յոյս ունէի որ դու խելացի տղայ
մը ըլլաս , ու զքեզ ինծի ժառանգ ընեմ .
բայց ատանկ անկարգ տղան ես իմ քովս
չեմ առնել , քու տեղդ քու եղբայրներէդ

մէկը ինձի սրդեղիք կ'ընեմ: Ա՛հ, շատ
կը վախնամ որ Աստուած դբեղ ատ ճամբէն
ես դարձրնելու համար՝ որ մը մեծ փոր-
ճանքի մը մէջ ձգէ. իրաւ որ իմ սիրտս
չկոխմանար, բայց պիտի ուրախանամ ան
ատենը, թէ որ անույլ խելքդ գլուխդ
գայ:

Բայց թէ ուրիշն այնչափ յամառ էր,
որ երբ 15 տարուան առջի անգամ սրբու-
թիւն առնելու պատրաստուեցաւ, գեղին
աւագերէցը ղինքը վճնտեց. ասիկայ վարքը
շտկելուն տեղ, անհոգ կեցաւ, անոր հա-
մար ալ Աստուծոյ շնորհքէն զրկուեցաւ.
վասն զի ան որ իր մեծերուն ու իր ծնո-
ղացը խրատը չառնել չպահել, Աստուած
ի՛նչպէս անոր իր շնորհքները տայ:

Սովեցեբքէն քիչ մը հեռու գեղին գի-
մացը պզտի կղզի մը կար, տեսակ տեսակ
ծառերով զարդարած, հեռուէն շատ ազուր
կ'երևար. բայց կղզիին մէջ անուշ ջուր
չուլալուն, մարդ չէր բնակէր հոն: Վի-
լիսպոս ամիսը կամ երկու ամիսը հեղ մը
Թոմասէն նաւակը կ'առնէր, կ'երթար ան
կղզին ուրի՛ ճիւղ կտրելու, հեան ալ իր
տղոցմէն մէկը կամ երկուքը կը տանէր,

որ շատ կ'ուրախանային : Անգամ Տէն ալ սեպտեմբեր ամսուն մէջ մէկ պայծառ իրիկուն մը , որ ծովն ալ շատ հանդարտ էր , Փիլիպպոս ըսաւ Տէտիլիէին որ պատրաստ ըլլայ վաղը առտու իր հետը գալու : Տէտիլիէն շատ շնորհակալ ըլլալով խոտապառ իր հօրը որ երկրորդ օրը կանուխ ելլայ . և արևը չծագած ինքը պատրաստուեր էր ճամբայ ելլալու : Ան օրը ատեն չունեցաւ մէկուն մէկալին հետ կուրտելու . հօրը տուած բաները նաւակը տանելու առտեն ուրախութենէն ծանրութիւն չէր խնայար : Փիլիպպոս սովորութիւն ըրեր էր՝ որ ամէն անգամ հետը տանի մէկ քանի օրուան պաշար ու հարկաւոր գործիքներ . վասն զի մէկ անգամ մը հօլ ելլալով , հոն կրդզիին մէջ բռնուեր էր իր մէկ տղուլը . ու հետերնին ուտելիք չըրերնուն՝ քիչ մնացեր էր որ անօթութենէ մեռնին :

Ան անգամուս ալ ճամբայ ելլալու ատեն Տէտիլիէին մայրը պատրաստեց տուաւ անոնց երկու մեծ հաց , կարագ ու պանիր , չոր միս , խալկին մը , աղ , ու հողէ ամանով անուշ ջուր . վերջը Փիլիպպոսի բրդէ շինած նար վերարկուն ալ տուաւ որ

եթէ գիշեր ատեն դուրս մնալու ըլլան
 վրանին առնեն . ասանկ ալ հետերնին առին
 կրակ վառելու համար զայլախազը, ծծում
 բը, բոնկյընեկիքը . դանակ, գամեր, չուան
 ներ, և ուրիշ մանր մունր գործիքներ :
 Վերջը բարև տուին ճամբայ ելողները
 իրենց տնեցոցը . Վեռնիկէն հօրը հրամա
 նովը քանի մը կողով հետը առած մտա
 նաւակը . Փիլիպպոս թի կը քաշէր, և
 սկսան ցամաքէն հեռանալ . ընտանիքը
 իրենց բարի ճամբայ, և բարով դառնար
 կ'ըսէին, ու կընայէին՝ ինչուան որ աչքէ
 կորուսին : Ճամբորդութիւննին շատ յա
 ջող եղաւ . Վեռնիկէն հօրը հետ բոլոր
 ուժովը թի կը քաշէր . արևը նոր ծագած
 հասան կղզին, երան նաւակէն մէկ սղտի
 ծովածոց մը : Փիլիպպոս կապեց նաւակը
 ուռիի ծառի մը . նստեցան ծովին քով
 կտոր մը հաց ու միս կերան, ու քիչ մը
 ուժ առնելէն վերջը, սկսան իրենց աշխա
 տութիւնը : Հայրը եղաւ ծառի մը վրայ ու
 ճիւղերը կը կտրէր . Վեռնիկէն ալ մէ
 կէն ժողվելով, կապոց կապոց շինելով
 կը կրէր նաւակին մէջ, այնպէս կը շա
 րէր որ շատ տեղ չի բռնեն : Մտաւար

ասանկ անցաւ . քիչ ատենի միջ շատ բան տեսան :

Աս միջոցին արևը իր տաքցած ճառագայթները կը սփռէր , թռչողիկէն աղէկ մը տաքցեր էր , բայց ամենեւին չէր գանդատէր . վասն զի ուրախութեան միջ էր՝ կղզին գալուն համար : Քանի մը ժամ ասանկ ճիւղերը կտրելէն ժողվելէն վերջը , հայրը ըսաւ թռչողիկէին , Վնա հիմա պտուկը և կերակուրները բեր նաւակէն , դիր ծովին մօտ , և կրակ վառէ որ պտորատենք ցորեկուան կերակուրնիս : Տղան մէկէն վազեց . շուտ մը կրակը վառեցաւ , իրենց պարզ կերակուրն ալ պատրաստեցաւ . ջերմեռանդութեամբ հայր մեր մը ըսելէն վերջը , նստան մէկ մեծ ուռիի ծառի մը շուքին տակը և անուշ անուշ կերան կերակուրնին : — Հիմա ըսէ ինձի , ըսաւ հայրը , այսօր ուրախ չես հոս գալուդ համար : — Հրամմեր ես , հայր , շատ ուրախ եմ , ու շնորհակալ եմ հրամանքիդ : — Հիմայ նայէ տղաս լինչպէս անուշ կու գայ աշխատելէն վերջը հանգչիլը և ուտելը . մարդ մը որ շաշխատիր՝ պէտք չէ որ կերակուր ալ ուտէ . աշխատու-

Թիւնը անանկ հարկաւոր է՝ ինչպէս կե-
րակուրը . վասն զի թէ որ բանի մը ետեւէ
չըլլանք , կը թմրի մարմիննիս ու ետքը
բոլորովին կը տկարանայ . դարձեալ՝ աշ-
խատութիւնը Մատուած մարդուն հրամեր
է՝ մեր նախահօրը անհնազանդութեանը
համար : Աէտք է ուրեմն ասիկայ յանձն
առնենք ու սիրով համբերենք ծառայու-
թեան , որպէս զի աշխատանքով պատիժ-
նիս արդիւնաւոր ընենք : Տղաս , ասիկա
միշտ միտքդ բերելով փախիր դատարկու-
թենէ , ինչպէս մէկ պատժէ մը . վասն զի
ամէն մոլորութիւնք անկէ առաջ կու դան .
ու մեր ամէն գեղեցիկ կ'արողութիւնները ,
որ Մատուծմէ առեր ենք՝ կարրչտրկեն :
Հիմա քիչ մ'ալ հանգչելէն վերջը , նորէն
կ'ըսկսինք մեր գործքը . վերջը քեզի նոր
զուարճութիւն մ'ալ կը դանամ : — Այ
արդեօք ինչ բան է : — Բիչ մը ատենէն
կ'իմանաս , չեմ ուղեր առաջուցմէ ըսել ,
որ ետքը աւելի ուրախանաս : Կնա դու
հանէ նաւակէն կողովները ու բեր , անոնք
քեզի պէտք են : Թէտիլէն հանեց կո-
ղովները ու ծովեղերը դրաւ . հայրն ալ
սրտուկը և ուրիշ բաները դրաւ նաւա-

կը : Վերջը ելան գացին՝ մէկ տեղ տանելով կողովները . բայց թէ ուրիշէն հետարբերութենէն չէր կրնար համբերել . երբեմն հեռուէն խօսքեր կը ձգէր որ բերնէն բան մը ասնէ . հայրն ալ իմանալով անոր վարպետութիւնը , անանկ սլատասխաններ կու տար որ չի կրցար բան խմանալ :

Քառորդէ մը վերջը հասան ծառուտ տեղ մը : — Ըստ տեղա կը տեսնան ըստ հայրը , ատենօք իմ մեծ սլատուս սլարտէզն էր , որ քիչ մը ատեն հոս բնակեր է , ու ետքը թողուցեր մեր գեղը եկեր է , խմելու ջուր և ուրիշ բնակիչ չի գտնալուն համար . թէսէտ և տեղը ինչպէս որ կը տեսնես շատ գեղեցիկ ու զուարճալի է : Այլէ սա գեղեցիկ բնկուղի ծառը պտղով լեցուն , իմ մեծ սլատաս տակեր է հարիւր տարի առաջ : Հիմա կ'ուզեմ ես աս ծառիս վրան ելել ու թոթուել , դուն ալ ժողլէ թափածները լեցուր կողովները և նաւակը տար : Թէ ուրիշէն ուրախութենէն վեր ցաթկեց տեսնալով այնչափ բնկուղի շատութիւն . ու հօրը ձեռքը պահնելով նորէն շնորհակալ եղաւ որ իրեն աս զուարճու-

Թիւնն ալ տուաւ : Հայրը ելաւ ծառին
վրայ, հազիւ թէ մէյ մը թոթուեց . անձրևի
պէս թափեցան ընկուզները տղուն վրայ,
որ շուտ շուտ կը ժողլէր ասդին անդին
վազելով : Աէկ հատ մըն ալ բերանը
տարաւ, բայց հոն իր որկրամոլութիւնը
բռնուեցաւ . ակռայով կոտորեց ընկուզին
կանաչ կեղևը, ու մեծ դժուարութեամբ
մը կրցաւ բանալ . բայց լեզուն անանկ լե-
ղրցաւ, ակռաները անանկ ցաւեցան որ ու-
տելու փափաքն ալ մոռցաւ . սկսաւ մեղա-
դրել զՄտուած որ անանկ կարծր ու լեղև
կեղևներու մէջ դրեր է ան պտուղը :
Հայրն ալ վերէն ըսաւ . մի խաղար,
մ'աշխատիր բանալու համար, պէտք է
թողուլ որ չորնան անոնք . ան ատենը
ինքիրէն կը բացուին : Չմտուան իրիկուն-
ները շատ պիտի ուրախանաս ատոնք ու-
տելով եղբայրներուդ ու քուրերուդ հետ .
մայրդ ալ կը սիրէ ընկուզ, ան ալ պիտի
ուրախանայ : Անոր համար հիմա ժամա-
նակ մի կորսընցըներ, լեցու կողովքդ, դնա
պարպէ նաւակին մէջ, ու շուտով դարձիր
որ կարենաս ամէնն ալ տանիլ, ու հրկան
ատեն ուրախանալ :

Թեոփիլէն ալ յոյսը կտրեց շուտ մը
ընկուղ ուտելէն՝ որուն շատ ատենէ ի վեր
կարօտցեր էր : Բայց ինչ պիտի ընէ ,
հնազանդեցաւ հօրը խօսքին , ժողովից ըն-
կուցները նաւակը տարաւ :



585-2007



Գ Լ Ո Ւ Խ Բ

Փորորիկ .

ՔԱՆՒ մը անգամ ասանկ երթալէն
գալէն վերջը , մէկ քանի խոշոր ընկուզներ
աչքին զարկին , եկուր , ըսաւ , սրբոնք մէկ
դի դնեմ ու ինձի համար սրահեմ . ասոր
ալ չէ ըսել չըլլար , այնչափ աշխատեցայ
ժողովելու և նաւակին մէջ կրելու . աշխա-
տանքիս վարձքը պէտք է որ առնեմ : Աւ-
րիշ բան չի մտածեց , նստաւ նաւուն մէջ
ընկուզներուն քով սկսաւ զատել մեծերը
ու աղուորները , և սղտի կողմէն մը մէջ
դնել :

Արբոր ինքը աս գործողութեան հետ
էր , արեգակը ծածկեցաւ , սև սև ամպեր
մթնցուցին օդը , ցորեկուան լուսաւորու-
թիւնը դնաց :

Փիլիպպոս մէկ կողմէն ընկուզ կը թա-
փէր , թէտփիլէն մէկադ կողմէն իր կողովը
լեցրնելով օդին յանկարծ փոփոխութիւնը

չիմացաւ . մէյմ՝ ալ սանստիկ հով մը տակն
ու վերայ ըրաւ ծովուն ալիքները , ծառերը
իրար անցան . ան ճիւղը որուն վրայ կա-
պած էր նաւակին չուանը՝ երկու կտոր
եղաւ , նաւակը հեռացաւ ինկաւ կատղած
ծովուն մէջ , ու մազ մնաց որ ընկելմէր :
Խեղճ թմ.՝ ուրիշէն շիտթած բոլոր ձայնուիւ
կը պոռար , ձեռքերը երկինք վերուցած
մէյ մը զԱստուած կը կանչէր , մէյ մը
հայրը . բայց նաւակը բաւական հեռացեր
էր ցամաքէն : Արբոր հայրը տղուն ձայնը
լսեց , ծառէն վար ինջաւ , վազեց դէս ի
նաւակը կապած տեղը : Այլ ափսոս ,
թմ.՝ ուրիշէն այնչափ հեռու էր՝ որ հնարք
չկար իրեն օգնութիւն հասնելու : Բայց
հայրական սիրտը չէր դիմանար , վազեց
զինքը ծովը ձգելու որ լողալով հասնի նա-
ւակին . սակայն իմացաւ որ անկարելի է
մտնենալ , վասն զի ծովը շատ տակնու վրայ
եղած էր , ու անշուշտ պիտի խրդգուէր
թմ.՝ որ ջուրը մանար : Աւտփի ձարը հատ-
նելով , ծունկ չորեցաւ՝ Աստուծոյ յանձնեց
իր տղան : Այս այնչափ սիրտը խառված
էր , որ գրեթէ ամենեկին չէր զգար ոչ
անձրեկն սաստկութիւնը ոչ փայլակներուն

և հովնն ձայնը . ան հովնն՝ որ երկինքը ու
ժուր բոլոր կը խռովէր : Ար տեսնար թէ ու
փիլէն որ կուլար ու հազիւ կըրնար նաւա
կին մէջ կենալ , երբեմն ջուրին տակը կ'իջ
նար երբեմն ալիքներուն ծայրը կը բարձրա
նար , մինչև կամաց կամաց սղտիկնալով
բոլորովն աներևոյթ եղաւ նաւակին հետ
մէկտեղ . խակ խեղճ հայրը յուսահատու
թեամբ ձեռներնրը գլուխը զարնելով ետ
դարձաւ : Քիչ ատենէն ծովն ալեկոծու
թիւնը հանդարտեցաւ . Փիլիսոսոս անմխի
թար եղաւ բարձր ծառի մը վրայ յուսալով
որ նաւակը տեսնայ , բայց բան մը չի տես
նալով , վար ինջաւ . ոտքէն ինչուան գլու
խը թըջած էր , ոչ կերակուր ունէր ուտե
լու և ոչ վերարկու ծածկուելու . քանի մը
ընկուզ բացաւ , բայց ցաւը չի թողուց որ
ուտէ : Տեղ մը փնտռեց թանձր անտառին
մէջ՝ որ գիշերը անցընէ . գտաւ սղտի ան
կիւն մը ուր անձրևը չէր անցիր . հոն ա
ղթեց , սրառկեցաւ և սպասեց որ քունը
գայ . բայց անկարելի եղաւ վայրկեան մ'ալ
հանդիսաւ քունը ըլլալ :

Վտթորիկը որ կը գիկն մէջ ասանկ խռ
վութիւն հանեց , ցամաքին վրայ ալ իր ա

Հագին սասանութիւնը կ'ընէր . թէոփիլէին մայրը՝ որ սպասորաստած էր իրիկուան կերակուրը , և կ'ըստատէր երկանը ու տըղուն , փոթորիկին ձայնը լսելուն պէս , կանչեց տղաքը ու ըսաւ . ծունկ չոգեցէք տղաք , աղօթք ընենք Աստուծոյ , որ ձեր հօրը և եղբօրը օգնէ . թէ որ անոնք ծովուն մէջ բռնուած են աս հովէն , կրնան դժբաղդութեան մը հասնիլ : Աւ բարձր ձայնով ու հաստատ հաւատքով կանչեց . ուր Աստուած , սրահէ անմեաս ասոնց հայրը , և բեր զինքը թէոփիլէին հետ մեր մէջ : Տղաքն ալ լալով գողգորդալով կ'աղաչէին ձեռքերնին երկինք կը վերցնէին , և աղօթք կ'ընէին սրտանց իրենց հօրը ու եղբօրը համար : Ան միջոցին որ ասոնք ծունկ չոգած խաչին դիմացը կը բարձրացնէին հառաչանքնին ու աղօթքնին դէպ ի երկինք , հովին ձայնը դադրեցաւ ու ալէկոծութիւնը սկսաւ ինջնալ : Մայրը իր փափաքով և յուսով կը կարծէր թէ սկիտի տեանայ էրիկը ու տղան , նստաւ սպասուհանի մը դիմաց ուսկից կ'երևնար կղզին : Այսպէս սպասեց բոլոր իրիկուներ , բայց նաւակը չի դարձաւ : Միտըր անհանգիստ ,

արթուն կեցաւ գիշերը, դիւ յոյս ունէր որ
գան . բայց սլարապը ելաւ : Արկրորդ օրը
գնաց խնայուց թառմասին իր վախը . ան
ալ խոտացաւ որ եթէ ինչուան կէս օր
Փիլիսպոսը ու թէտփիլէն չգատնան , ես
կ'երթամ կղզին կրնայիմ , լուր մը կը բե-
րեմ : Ահա օր եղաւ ու Փիլիսպոս չգար-
ցաւ . ան ատենը թառմաս մտաւ իր նա-
ւակներէն մէկուն մէջ , ու սկսաւ երթալ
դէպ ի կղզին : Քանի մը ժամէն ետքը
վերջապէս մայրը ու տղաքը տեսան որ
թառմասին նաւակը դէպ ի ցամաքը կու-
գայ . չկրցան ուրախանալ ինչուան որ
չտեսան թէ թառմասը մինակ չէր : Բայց
ան ուրախութիւննին ալ քիչ քշեց , վասն
դի քանի որ նաւակը կը մտնէնար , կը տես-
նէին որ թէտփիլէն հետերնին չէ . վեր-
ջապէս թառմաս ու Փիլիսպոս երան նա-
ւակէն : Հասաւ թէտփիլէն ուր է , սո-
ոաց ցաւազին մայրը : Հօրը բերանը ա-
ռաջ չգնաց սլատասխան տալու . իր լու-
թիւնը աւելի քան հասկցուց , քան թէ խօ-
սիլը : Այն ինձի ըսաւ մայրը , ու սկսաւ
լալ տղուն վրայ . ձկնորսը կասեց նաւակը ,
ու ըսաւ : Միրտ ըրէ , մի այդչափ տրտ-

միր խեղճ մայր . ուրիշ տղաքներ ալ ունիս ,
Աստուծոյ ընծայէ Տէրութիլէն , իրեն կա-
մայր յանձնէ , քրիստոնէ մօր մը պէս :
Չենք գիտեր ինչ պատահեր է անոր , ար-
դեօք աղբներու մէջ , չինէ մօտի կղզինե-
րէն մէկը ձգեր է զինքը Աստուած . իրեն
յայտնի է : Մենք կ'երթանք փնտռելու ,
բայց ուր ալ ըլլայ , գիտենք որ Աստուած
միշտ աղէկ կ'ընէ . մեզի ամենեւին չիյնար
իրեն ծածուկ խորհուրդները քննել . այլ
պէտք է որ հետեւինք իր սուրբ կամայր ,
ու խոնարհինք իրեն դաւադանին տակը ,
որով երբեմն կը ծեծէ զմեզ փորձելու հա-
մար : Այսպէս ատենօք Յակոբ նահապետը
կորսընցուց իր սիրական Յովսէփը . բայց
Աստուած վերջը իրեն դարձուց : Ո՛վ գիտէ
որ Տէրութիլէն ալ որ մը անանկ չըլլար .
Աստուծոյ անկարելի բան չկայ : Ուստի
մի կտարեր սիրտդ . Աստուծոյ յանձնէ
քու տղուդ վիճակը :

Թոմաս որչափ որ կը ջանար մխիթա-
րելու հայրը , մայրը , եղբայրները ու քուրե-
րը , անոնք լայէն չէին դադրեր :

Այս ինչպէս կորսնցուցինք , կ'ըսէին ,
մեր սիրելին , ինչպէս խեղճ Տէրութիլէն ա-

ներևոյթ եղաւ : Աս սղալի լուրը մէկէն բո-
լոր գեղը լսուեցաւ . ամէն կողմէն կուգային
Փիլիպպոսին տունը միիթարելու խեղճե-
րը . իրենք ալ չէին կրնար արցունքնին բլո-
նել : Ոմանք կը կարծէին թէ ալիքներուն
մէջը թաղուած է տղան . ոմանք ալ կը
հաստատէին թէ ողջ պիտի ըլլայ : Ամէն
ծովագրեայ գեղերը խնայ տրուեցաւ թէ
նոյն որ գտնէ թէ ուրիշէն , շուտով հասցընէ
իր ծնողացը :



ԳԼՈՒԽ Գ

Անապատ կղզի .

ԲԱՅՅ թէոփիլէն, որ շատերը մնա-
ծի տեղ դրեր էին, դեռ ողջ էր . Աս-
տուած ողորմեցաւ իրեն, ու նաւակը քշեց
տարաւ դէպ ի կղզի մը, որուն մէկ կող-
մը ժայռերով ծածկած էր, և հովը մէկ
խորշ մը ձգեց : Թէոփիլէն տեսաւ որ կրը-
նայ նաւակէն ելլալ, մէկէն ցամաքը ցաթ-
կեց, ճանկոտելով ժայռի մը վրայ ելաւ .
վրան գլուխը անձրևէն խխում էր եղած,
նաւակն ալ ջրով լցուեր էր : Եր առջի
դորձքն եղաւ մէկէն ծրնկան վրայ ի նա-
լով Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալ, իր կեան-
քը ազատելուն համար . ետքը տեսաւ որ
անապատ կղզիի մը մէջ ընկեր է, սկսաւ
դողդրղալ . աչքին ժայռէն ի դատ ուրիշ
բան չէր երևնար : Այնքանի ծառեր
կային տեղ տեղ ծովին եզերքը, բայց
բանած դեռին չէր տեսնուէր . վայրի

ծառեր , ջրային բոյսեր ու խոտեր . բոլոր բոլոր ասոնք էին աս անասպատ կղզւոյն բերքը :

Ալէկոծութիւնը անցեր էր , արևը մաւրը մտնալով բարակ լոյս մը ձգեց ծովուն անհուն տարածութեանը վրայ : Բռնութիւնն հեռուէն տեսաւ ան կղզին ալ ուր հօրը հետ գացեր էր ուռիի ճիւղ ժողվելու , որ խոտերով զարգարած պղտիկ բլրի մը պէս կ'երևար ծովուն մէջ . իսկ ցամաք գետինը որ ալ հեռու էր , սև մշուշի պէս հապու կ'երևար : Փոռձ տեղը աչուրները կը յողմեցնէր Բռնութիւնն գտնելու իր հօրը խրճիթը կամ Բռնասին տունը . ան աստիճանը տրտմած խնայաւ որ իր տեղը անբնակ վախնալու կղզի մըն է : Արեւն , ըսաւ , ոչ երբէք իմ ծնողքս հոս պիտի գան զիս փնտտելու . վասն զի ամենեւին չեն կարծէր որ աս կողմերս կղզի գտնուի : Բռնասը որ ամէն զի սլաքտեր տեսեր է , ամենեւին բան մը չէ ըսած ինձի աս տեղւոյն վրայդ . ուրեմն զիս խղզուած պիտի կարծեն ալիքներուն մէջ . ես ալ հոս սովէն պիտի մեռնիմ : Բայց Աստուծոյ կամբք օրհնեալ ըլլայ . ես արժանի եմ ասանկ պատժի մը

իմ յանցանքներուս՝ մանաւանդ անհնա-
զանդութեանս համար . վասն զի , թէ որ
հաւակին մէջ չարնանայի ընկուզներուն
մեծերը ընտրելու և որկրամոլութիւնս գոհ
ընելու համար , փոթորիկը յանկարծակի
փրաս չէր հասնէր ու հիմայ հօրս քով կ'ըլ-
լայի : Ահա իմ չար յօժարութեանս հե-
տեկուն պտուղը . այնչափ անդամ զիս կը
խրատէին կը յանդիմանէին , ինձի ջրի
ձայն կու գար : Հիմա իմ անկարգու-
թեանս գերի եղած եմ , և ճարս հատեր
է . ձեռքէս բան մը չի գար , ես եմ իմ
թշուառութեանս պատճառը . բայց ար-
ժանի եմ գլխուս եկած աս խեղճութեանը :
Արբոր ասանկ կ'ողլար կը ճանչնար իրեն
սրակասութիւնները , աչուրները հաւակին
փրայ դարձան . շուտ մը հոն գնաց , տե-
սաւ որ պէտք չէ ժամանակը կորսնցընել
միջի բաները ազատելու համար . հանեց
ցորեկուան կերակուրէն մնայածը , ընկուզ-
ները , ամանները , գործիքները , հօրը վե-
րարկուն , պտուկը , կացինը . վերջապէս
ինչ կար չկար ամէնն ալ ցամաքը հանեց .
հաւակն ալ բանի մը բերելու համար ,
քակեց կտորեց ու փայտերը զատեց : Աս

զբաղմունքը երկայն քշեց, անանկ որ լուսնական ելած էր, երբոր նաւակին վերջի տախտակները դուրս կը քաշէր: Ան օրուան աշխատանքը ու քաշած վախը անանկ հողնեցուցին զինքը, որ դործքը լամպընելուն պէս, փոեց հօրը վերարկուն, գլուխը դրաւ նաւակին տախտակներուն վրայ, պըլուեցաւ պառկեցաւ:

Աս առջի անգամն էր որ թէոփիլէն գիշեր ատեն բայ տեղ քուն եղաւ, մանաւանդ ասանկ անասպատ կղզի մը՝ ուր մէկը չէր եկած և ոչ մարդ տեսեր էր: Ան ատենը իմացաւ թէ ծնողացը հետ բնակիլը, հանգիստ անկողնի մէջ պառկիլը ինչ աղէկ բան է եղեր, որ ոչ գիշերուան ցրտէն և ոչ վախէն նեղութիւն կը քաշէ: Այսպէս ան ատենը իրեն անկարգութեանը համար կուլար, բայց աս դեռ դալու նեղութիւններուն սկիզբն էր: Առանց փորձանքի անցաւ գիշերը, և թէոփիլէն կրցաւ քանի մը ժամ անուշ քուն ըլլալ, բայց վախնալու երազներ զինքը անհանգիստ ըրին՝ մէյ մ'ալ արթնցաւ ծովի թռչուններուն ձայնէն, որ գլխուն չորս գին կը թռչատէին: Արևը նոր կը ծագէր՝ թէոփիլէն

երաւ իր առաւօտեան աղօթքը ըրաւ , ու
ըսաւ ինքն իրեն . Արչափ տարբեր էր երե-
կուան միճակըս ասորուանէն . երեկ իմ
բարեպաշտ ծնողացս հետ էի երջանիկ և
ուրախ , այսօր երեսէ ձգած մինակ մնա-
ցեր եմ : Արեկ բան մը չէր սլակսէր ինձի՝
այսօր ամէն բանէն զըրկուած եմ . երեկ ու-
րուն հետ որ կ'ուզէի կը խօսէի կը խնայայի ,
ասօր ընկեր մը չունիմ թոչուններէն ի վատ :
Աս ամէն բանը գլխուս եկաւ յօժարութեա-
նըս ետեւէն երթալուս համար . իբր թէ
հայրս ինձի չափ խելք չունէր ուզեցի որ
ես իմ կամքովս երթամ . ահ , աս մէկ
օրուանս մէջ ինչպէս խելքս գլուխս եկաւ ,
ինչ աղէկ համար առի :

Աստուած թէ որ զիս սլատժեր մեղքի-
րուս համար , ու ալիքներուն մէջը թողուր
որ խղզուէի . հիմա ո՞ր սլափ ըլլար հո-
գիս : Ար խոստովանիմ հոս առջիւղ , ո՞վ
Աստուած իմ , ես արժանի էի քու սլատ-
ժուդ ու բարկութեանդ . և հիմա ամօթով
կ'աղաչեմ քեզի , մի թողուր զիս երեսէդ ,
օգնութիւն հասիլ ինձի աս կղզիիս մէջ .
կը խոստանամ աղէկ մը շտակել իմ վարքս ,
բարեպաշտ ու խոհեմ ըլլալ : Թէ որ աս

առանձնութեան մէջ ես պիտի մեռնիմ՝
իմ օրերս գրեզ գովելով ու օրհնելով պիտի
անցընեմ, իսկ թէ որ քու բարութիւնդ
կ'ուզէ որ նորէն դառնամ իմ հօրս տունը,
առջի հպարտութեանս տեղ՝ խոնարհ պի-
տի ըլլամ. փոխանակ անհնազանդու-
թեանս՝ հնազանդ, ու փոխանակ կամա-
կորութեանս՝ ամենուն անսայող :

Ես մտածմունքը մտքէն անցընելէն վեր-
ջը, թէ ուրիշէն քիչ մը հայ ու քանի մը
ընկուզ կերաւ : Ախտաճաշիկը ընելէն վեր-
ջը, միտքը դրաւ որ երթայ կղզիին չորս
կողմը պըտրտի, որպէս զի աղէկ դիտնայ
թէ արդեօք բնակութեան նշան մը կայ, ու
թէ որ չգտնայ, իրեն բնակելու տեղ մը
ճարէ :

Ախտնալով որ շատ չհեռանայ՝ իր հոն
դրած հարկաւոր բաներէն, մեծկակ կտոր
մը հայ առաւ, կտոր մը միս ու քանի մը
բացած ընկուզ. ետքը հատարկեկ ուռիի
ճիւղ մը կտրեց՝ իրեն դաւազան ըրաւ, ու
ինքզինքը Եստուծոյ յանձնելով ճամբայ
կրաւ : Բայց ամէն վայրկեան սիրտը կը
նետէր արգելքներ գտնալով. երբեմն պէտք
կ'ըլլար որ խորտուբորտ ժայռերուն վրայ

ճանկուտելով ելլայ . երբեմն վտանգաւոր
փոսերու քով կ'իյնար : Աւրիշ բան չտեսաւ
բոլոր կղզիին մէջ , բայց ընդարձակ բլուր
մը մոխրագոյն ժայռերով՝ որոնց ստորոտը
ինչուան ծովը կ'երկրննար , ու ծայրերնին
խորտուբորտ ձեւացած հազար ու մէկ ծու-
ռումուռ տեղուանք ունէր՝ որ մարդու
ստակում կը բերին : Ըս ժայռերուն վրայ
տեղ տեղ բարակ խոտ մը բուսած էր ,
բայց ամենեւին մարդու ոտքի նշան չէր
երևնար , ինչպէս նաև բոլոր կղզին մար-
դու փափագը լեցրնելու բան մը չունէր .
ամենեւին նշան մ'ալ չի կար որ ատենօք
հոն մարդ ոտք կոխած ըլլայ բնակելու
համար :

Թէոփիլէն առաջ երթալէն չէր դա-
դրէր , սպարապ տեղը սլտողի ծառ կը փրն-
տուէր . վերջապէս հազար նեղութիւն քա-
շիկէն ետև , հասաւ կղզիին հարաւային
կողմը : Հոն սիրտը ուրախութենէն ճխաց-
երբ ըսեց որ մօտ տեղէ մը սլտի առուա-
կի ձայն կու գայ . որուն մաքուր ջուրը
քարերէն խոխոջալով կը վազէր խոտերու
մէջ կը ծածկուէր . մէկէն վար ինչաւ
փնտուեց ջրին աղբիւրը , ու շատ ուրախա-

ցաւ աս անդին դիւտին միայ : Հոն նստաւ
 Հանեց իր հայր միար և ընկուզները , ու
 ճգնաւորի պէս կերակուր մը կերաւ . ան
 մարտը ջուրէն ալ խմեց , փառք տուաւ :
 Ան տեղէն քիչ մը հեռու տեսաւ քանի մը
 եղևին ծառեր , որ ժայռերուն մէջէն դուրս
 կ'ելլային . աղէկ մը քննեց ան պղտի ան-
 կիւնը , տեսաւ որ հոն կրնայ հաստատել
 իր բնակարանը . որովհետև ջուրը մօտ էր .
 ծառերն ալ շուքէն ի դատ իրեն փայտ ալ
 կու տային : Տայց պէտք էր որ ետ դառ-
 նայ , ու իրեն սաշարը հոն բերէ : Աս
 ծանր գործք մըն էր , որովհետև ճամբան
 հեռու էր , քարին ալ դժուար ան ժայ-
 ուերուն մէջ : Չմոլորելու ու ժամանակ
 չկորսընցնելու համար , տեղ տեղ քարեր կը
 դնէր՝ որ անոնցմով շտակ տեղը հասնի .
 իրիկուան մօտ հասաւ հոն ուր դրեր էր
 կերակուրները : Աս դիշեր աւելի հանդիստ
 անցուց . քիչ մը բան ուտելէն վերջը , մէ-
 կէն փախտուեցաւ հօրը վերաբիւրին մէջ
 ու քնացաւ :

Առաւօտը կանուխ ելաւ , սկսաւ իր նոր
 ընտրած տունը տանիլ ունեցած բաները .
 ատանելով շատ հեղ եկաւ գնաց , ամէն

անդամ մեծ նեղութիւն քաշելով : Ա երջա
պէս քանի մը որ աշխատելէն ետքը , բոլոր
բաները կրեց ծառերուն տակը , ու մէկէն
ձեռք զարկաւ շինելու իրեն բնակարանը ,
որ տարէ պաղէ չմնասուելու տեղ մը ունե-
նայ : Ապիսնովը կտրեց ուռիի ճիւղերուն
կապերը , ու ծառերուն արմատները մէկ-
տեղ կապեց : Ատքը նաւակին փայտերը
առաւ , ասդիէն ժայռին կըթընցուց , ան-
դիէն ծառերուն : Քանի մը ցից անկեց
գետինը , որ շինած ծածքը հաստատ բրո-
նեն , ու անոնց մէջ տեղուանքը զգուշու-
թեամբ գոցեց խոտով : Աս պղտի խրճիթը
ասանկ գոցուելէն վերջը , արևուն տաքու-
թենէն , ու օդին թացութենէն կը պահէր
զինքը : Հատ մը խոտ ալ իրեն անկողին
շինելու համար ժողովեց . ու միշտ վրան
կառնէր հօրը վերաբիւնն պառկած ատե-
նը , վրան զի ան տեղը գիշերները ցուրտ
կ'ընէր :

Արուհետե կրակ վառելու քար ունէր
զարկաւ ծծումբը բորնկցուց , կրակը վա-
ռելուն պէս սկսաւ ուրախանալ որ անով
ձմեռուան ցուրտին դէմ պիտի դնէ : Ատ-
քը հասար ծառի մը կոճղէն շինեց իրեն

աթոռ ու սեղան . լայնուց վազուկ ջրին
ճամբան . մեծ մեծ քարի կտորներով շինեց
վառարան մը , կերակուր եփելու համար .
ու մոխրի տակ կրակ կը պահէր , որպէս
զի ծծումբը չի խարճէ , որն որ իրեն ու
կիւնն եւելի հարկաւոր էր : Տէպէտե խեղճ
տղուն միճակը ասանկ քիչ մը կարգի ե
կաւ , բայց վախը սիրտը առեր էր . վասն զի
օրէ օր իրեն պաշարը կը պակսէր , ուտելու
միտը հատէր էր , հայր քար գարձեր էր ,
ընկուզը երկայն ատեն չէր քշէր . սովէն
մեռնելու վտանգը շատ հեռու չէր : Ամէն
օր կ'ելէր ժայռին ծայրը , կը գիտէր թէ
արդեօք վաճառականի նաւ մը կ'անցնի ,
կամ ձկնորս մը կը մօտենայ . ու առանց
բան մը տեսնալու կ'ինջնար : Այլ յոյսը
կարեց կղզիէն ազատելու . մտածեց որ
հոն ասլրելու ճար մը գտնայ . նորէն
պտրտեցաւ ծովին եղերքը որ կարելի է
արմատ մը կամ խոտ մը գտնայ , ու եփե
ուտէ . բայց խիտ քիչ բան գտաւ . ա
ռուին քովն ալ քիչ մը վայրի շովին գը
տաւ , անով քանի մը օր կերակուր ճա
րեց իրեն : Ատքը մնացած ընկուզներն ալ
կերաւ ընկուց , ու ցաւած սրտով ընկաւ .

աղաչեց Աստուծոյ որ իրեն կերակուր
խրկէ :

Աղօթքը ընդունելի եղաւ . վասն զի քիչ
մը վերջը ծովին եզերքը ստորտելու ատեն
տեսաւ սղտի ձուկեր , որ կը վախտային
ցամաքին մօտ . աւազին վրայ փռուեցաւ ու
ջանաց որ ձեռքով բռնէ , բայց չեղաւ . կարժ
մը ունենար՝ բանը դիւրին էր , բայց ուսկից
զտնէ : Արբոր տրամած կը մտածէր հոն ,
վերէն թռչուն մը անցնելու ատեն բերնէն
որդ մը ձգեց ծով . են մէջ , մէկէն քսան
երսուն սղտի ձուկեր վազեցին աս որսին
վրայ մէկմէկէ խելով : Թէ որ ասոնք , ը-
սաւ Թէոփիլէն , այոչափ կը սիրեն ճրճի-
ները , երթամես ալ փնտոնեմ ու դերձանի
մը կապեմ , որսամ զիրենք : Շուտ մը
զնաց իր խրճիթը հօրը վերարկուին մէկ
ծայրը քակեց դերձանը հանեց , դարձաւ
ծովեզերքը . ճճի մը կապեց և ինջեցուց
ջրին մէջ , մէկէն ձուկ մը վազեց կլեց .
Թէոփիլէն ուրախութենէն սիրտը նետե-
լով շուտ մը դուրս քաշեց . բայց ափանս ,
ձուկը՝ դերձանը Թէոփիլէին ձեռքը թռ-
ղուց փախաւ : Անդճը խնայաւ որ ասանկ
չըլար , զնդասեղ մը հանեց զգետին վրայ .

էն , կապից դերձանին ճովժը , որդ մը ան
յուց , ինջեցուց ծովը . ու վերջասկէս ձուկ
մը բունեց , խնտումէն վեր ցատկեց . նորէն
ձգեց կարժը , ու շատ չքշեց ետժը ուժը
ձուկով դարձաւ իր տեղը . ասանկ ուրա
խութեամբ ճամբայ չէր ըրած ծովեղեր .
քէն ինչուան իր տնակը , կը կարծէր թէ
ամէն բան փոխուեր է : Մէկէն կրա
կը վառեց , ձուկերը մարբեց . և որովհետե
քիչ մը կարագ ալ ունէր՝ անով տասկեց ,
ու հազիւ կրցաւ սարսել որ աղէկ մը
եփին որ ուտէ : Աս կերակուրը շատ վեր
էր ընկուզէն ալ՝ վայրի խոտերէն ալ : Ան
կէ վերջը առաւօտուան դէմ կ'երթար ձուկ
բունելու , երբեմն լեցուն երբեմն սրտաւ
ձեռքով կը դառնար . ձկները ջուրին մէջ
կը ցատկըտէին առանց կարժը խածնե
լու . ասիէ սկսաւ թէ ուրիշէն նորէն վախ
նալ որ ուտելիքը չհատնի : Սկսաւ ուրիշ
հնարք մը փնտռել որ ասոր ճարը գտնայ .
և որովհետեւ կը տեսնար ծովուն մէջ իրեն
բունածէն շատ խոշոր ձկներ , մտածեց որ
առելի մեծ կարժ մը հնարէ : « Այս վայ
տէ պիտի շինէր , բայց իմոյցաւ որ անով
չըլար : () Ե մը իր խրճիթին մէջ նստած

կը մտածէր թէ ուսկից գտնայ կարթի ա-
սեղ մը , մեծ ձուկեր բռնելու , որ իրեն
քանի մը օրուան կերակուր ըլլան : Տեսա
որ իր նաւակին հին փայտերուն մէջ գա-
մեր կան , շուտ մը մէկ հատը հանեց ու քարի
վրայ ձեծելով բարակցուց ձովը . շատ նե-
ղութեամբ ծոց ու կեռ ըրաւ , որ կարե-
նայ գործածել : Արբոր շինեց մեծ կար-
թը , անցուց գամին մեծ ճճի մը , ու կա-
պեց բարակ չուանի , որ ինքը իր հօրը վե-
րարկուին բուրդէն հիւսեր էր . առջի ան-
գամ նետելուն՝ մեծ ձուկ մը բռնեց , ոտ-
քին քոլը պառկեցուց և ուրախութեամբ
վրան կը նայէր . ի՛նչ բաղդ , ի՛նչ երջան-
կութիւն . իրեք օրվան կերակուր կ'ըլլար
իրեն աս ձուկով . մէկէն ճղքեց մաքրեց .
գարձաւ իր տեղը կտոր մը խորվեց , մէկա-
լը աղեց՝ զով տեղ մը խոտի տակ սրահեց :
Երանկով գտաւ թէ տիկիլէն իր ապրուս-
տին ճամբան . բայց նոր վտանգի մէջ շիյ-
նալու համար , երկու ժայռին մէջ սղտի
աւազան մը փորեց՝ ձուկերու համար ,
չոր բերաւ լեցուց , մէջը ձկներ ձգեց . որ
ուզած առննը կարենայ անկէ հանել ա-
ռանց ամէն օր ծովեզերքը երթալու : Ա՛հ

ուրիշ խելք սորվելու ճամբայ մ'ալ գտաւ :
 Մէն անգամ որ կ'երթար ձկնորսութեան ,
 կը գտնէր զանազան տեսակ ժժմունքներ ,
 ու մեռած սղտի ձուկիւր աւազին վրայ , որ
 ծովին քաշուելու ատենը՝ հոն մնացեր էին .
 խնայաւ որ ծովին ցածնալէն առաջ կու
 դայ աս բանս . միտքը դրաւ որ հոն
 ալ սղտի աւազան մը շինէ : Աս բանիս
 համար աղէկ տեղ մը ընտրեց , ու փո-
 ըց , քարով սրատեց . մէյ մ'ալ նայիս
 երկու օրէն վերջն աս ծակը ոստրէով ու
 ձկներով լեցուեր է : Ալ չեմ կրնար ըսել թէ
 որչափ ուրախացաւ թէոփիլէն աս բանը
 տեսած ատենը . ջերմեռանդութեամբ շնոր-
 հակալ եղաւ Աստուծոյ , որ ցրցուց իրեն
 աս նոր սլաշտարանութեան նշանն ալ :

Աս զբաղմունքներուն մէջ խելճ թէոփիլէն
 փիլէն չէր մոռնար քաշած նեղութիւններն
 ալ՝ ան անասպատ տեղը , մանաւանդ ձմե-
 ռը կրակին քով կը նստէր , միտքը ամէն
 բանի վրայ կը սլաշտէր , ու սիրտը կ'ելար
 երբոր կը յիշէր իր սիրելի ճնողքը , աչուր-
 ները արցունքով կը լեցուէր . քանի որ ուզե-
 լով շուզելով միտքը կ'իյնար ան երջանիկ
 օրերը , որ հօրը խուցին մէջ նստած իրեն

եղբայրներուն հետ մտիկ կ'ընէր հօրը . որ
մէկ կողմէն պատմութիւն կը պատմէր ,
մէկ կողմէն ալ կողով կը հիւսէր , երբ իր
մայրը և քուրերը բամպակ կը մանէին ,
երբեմն երբեմն հողևոր երգեր երգելով .
կամ թամսար օգտակար բան մը կը կար-
գար , վերջը կերակուր կ'ուտէին , ու վար-
դարան զրուցելէն ետքը կը պառկէին ու
բախ սրտով : Աս ամէն բանը յիշելէն ետև
Թէոփիլէն տեսնելով զինքը որ մինակուկ
անապատ կը զլի մը մէջ ինկած է , ոչ կըր-
նար մարդու հետ խօսիլ , ոչ մարդու մը
ձայն լսել , իբր թէ գերեզմանի մը մէջ
մտած կ'ապրի . ո՛հ ինչպէս կը զղջար , ան
ատենը շատ հեղ իր եղբայրներուն և քու-
րերուն հետ կռիւ ընելուն և իր կամակո-
րութեանը վրայ : Շատ անգամ կ'ըսէր
ինքիրէն՝ աչուրները արցունքով լեցուած .
Աստուած՝ չէր կրնար ուրիշ արժանի սրա-
տիժ մը տալ ինձի պէս շատախօս ու
կռուասէր տղու մը , բայց եթէ ձգելով աս
առանձնութեանս մէջ , ուր ուղեմ՝ չուզեմ
լուս պիտի կենամ : Աստուծոյ տուած
պարգևները հոն շարաչար գործածեցի ,
աղէկ ըրաւ որ զիս հիմայ ան ամէնէն զոր-

կեց . անխոհեմ՝ մարդիկ միշտ կը պատ-
ժուին իրենց յանցանքովը : Ասանկ կը
մտիլ թարէր թէ՛ օփիլէն ինքք զինքք իրեն
խեղճութեանը միջ , մտածելով որ արժա-
նի էր ան պատժոյն . և թէ՛ աս ասպաշխա-
րութեամբ սլիտի թողութիւն գտնէ , անցած
գացած յանցանքներուն :



ԳԼՈՒԽ Գ

Նոր Ռոպեկաուն .

ՄԵԿԻԿ մէկիկ տարւոյն եղանակները
կը փոխուէին առանց ցուցընելու իրենց այլ
և այլ օգուտը , որ ուրիշ տեղուանք կ'ե-
րևան : Ասանկ , գարունը երբոր դայ՝ հե-
տը կը բերէ մեծ զուարճութիւն մը ամէն ա-
րարածներու վրայ . հոս տեղը ուրիշ բանէ չի
մայուեցաւ անոր դալը . բայց եթէ թըու-
չուններուն բոյն շինելէն , որոնցմէ (Վէտիի-
լէն հակիթները կ'առնէր կուտէր . չիկար
մէկ սրտուղ մը , մէկ հոտաւետ ծաղիկ մը ,
որ իր սիրտն ալ նոր գարնան զուարճութիւն
մը դայ : Ամէն օր մէկ ժամ մը առաւօ-
տը , ժամ մըն ալ իրիկունը արթթք կ'ընէր ,
ու անով ուրախութիւն կը գտնար , որ
սիրտը Աստուծոյ ձեռքը յանձներ է :
Վէտալետ իր կերակուրը քիչ ու սարգ բան
մըն էր , բայց ինքը առողջութենէն ի վատ
աղէկ մը ու ժուկցաւ և մեծցաւ : Միայն ա-

որոք վրայ կը ցաւէր՝ որ չէր կրնար ժամեր
[ժալ, ու քարոզ լսել :

Պարասլ ատենները կ'երթար ծովին և
զերքը ու ծովին ձգուած մարգարիտներ՝
բուստի ճիւղեր կը ժողվէր, և կողովնե-
րու մէջ կը շարէր : Թէ որ, կ'ըսէր, ա-
տենօք ծնողքս տեսնելու ըլլամ՝ իրենց
դանձ մը տարած կ'ըլլամ, որ ծերութեան
ատեննին շատ հարկաւոր կ'ըլլայ իրենց :
Աս մարգարիտները հարուստները սուղ
սուղ պիտի գնեն, ասկէ օր մը բաւական
ստակ կ'եղէ, ես ալ հօրս աշխատանքին
կ'օգնեմ. տարիքս մեծնալով աւելի ուժով
ցած եմ, իրեն կոթմանելու դաւազան մը
կ'ըլլամ :

Օր մը Թէոփիլէն չկրցաւ խրճիթէն
կլել սաստիկ անձրև գալուն, ու նստեր
կը մտածէր իր ծնողքը, ու անոնց գէմ
ըրած ասերտատութիւնը. ուրիշ զբաղանք
ալ չունենալով՝ բոլոր օրը խոր տրամու-
թեամբ անցուց, և չուզելով քիչ մը կերա-
կուր կերաւ որ սրտին մարելիք չգայ : Իրի-
կունը կանուխկէկ պառկեցաւ նոյն տրամ-
մութեամբ. ու շուտ մը քունը տարաւ :
Արասլ մ'ալ անսաւ, որ թէ տրամուցուց և

թէ մխիթարեց զինքը . կը տեսնար իր
 հայրը որ առնը կը մտնէր , զինքը զրկած
 ու իր ընտանեացը մէջ կը տանէր . ս'հ ,
 հայր՝ հայր , կանչեց , ու արթնցաւ . գի-
 շերուան մթութենէն զատ բան չտեսաւ ,
 ոչ ձայն կար , ոչ շարժմունք . բայց սկսաւ
 վախնալ , չըլլայ թէ տեսածը ցնորք մը
 ըլլայ , հազիւ կրնար հաւտալ թէ երազ է ,
 ուրիշ բան չէ : Ար էր թէ , ըսաւ , զար-
 խմ սիրելի հայրս ու զիս աս բանտէն ա-
 զատէր : Բայց արժանի՞ եմ : Թէ որ ա-
 առաջ իրեն մտիկ ընէի , հիմայ հոս չէի
 ըլլար : Խեղճը կը կարծէ որ ես ընկղմած
 եմ : Բայց ինչո՞ւ ասանկ հոգ կ'ընեմ . ու-
 ըիշ հայր ալ չունիմ՝ արդեօք երկինքը : Ի-
 բրա՛ ես չեմ տեսներ զանիկայ , բայց կը
 գտնամ զինքը ամէն սրանչելի գործոյր
 մէջ : Ինքը չէ՞ որ ինչուան հիմայ ողջ պա-
 հեց զիս . ինքը չէ՞ որ ինձի համբերութիւն
 կու տայ աս միայնութեանս մէջ : Իբրացը-
 նէ . ո՞վ Աստուած , չունիմ բան մը որ
 քեզմէ առած չըլլամ . քու գթութիւնդ ա-
 մէն որ խմ վրաս նոր նոր բարեբարութեամբ
 կը յայտնես : Ի՞նչ պիտի ըլլայի ես , թէ
 որ զքեզ չճանչնայի : Ի՞նչ թշուառ պի-

տի ըլլայ ան մարդը՝ որ զքեզ չսիրեր, ու չճանչնար քու երախտիքդ: Այս՝ միայն քեզմով կրնամ մխիթարուիլ, քու յիշատակդ է միայն որ կանուշցընէ իմ նեղութիւններս. անոր համար որ օրուան վրայ զքեզ աչ աւելի պիտի սիրեմ, ու իմ երախտագիտութիւնս քեզի պիտի ցուցնենմ:

Այս սիրոյն մէջ աւելի վառուելու համար շատ անգամ կ'երթար բարձր ժայռի մը գլուխ կրնատէր, ու հոն արեգական կըլայը կը դիտէր զմայելով. ծովուն ալիքներուն, երկնքի ամպերուն պէս կը լուսաւորուէր սիրտը, արցունքը երեսէն կ'ինչնար բարակ անձրևի պէս: Ար մտածէր աշխարհքիս մէջ եղած ամէն զարմանալի բաները. ամէն ծաղիկ, ամէն խոտ՝ իրենց Աստուծոյ մեծութիւնը կը ցուցնէին. ինչպէս ան բարձր եղևին ծառերը, որ արևուն տաքութենէն զինքը կը պաշտպանէին, ձմեռուան ցրտէն կը պահէին իրենց ճիւղերէն վառած կրակովը: Այս մտածմունքներէն միտքը ուրիշ բան մ'ալ ընկաւ, ու շատ ցաւեցաւ որ ինչուան ան ատենը չէ մտածած: Այսչափ ատեն հոս եմ, ըսաւ ինքիքէն. ամենևին մտքէս չէր ան.

յաճ , քրիստոնէի փրկութեան նշանը տրն
կելու հոս տեղը , որպէս զի միշտ խաչը
տեսնելով ես ինձի խրատ առնեմ , անով
Յիսուսին սէրը վառի սրտիս մէջ . յիշեմ
որ ինքը մեզի պէս եկաւ մարդ եղաւ , չար-
չարուեցաւ . բոլոր արիւնը թափեց , ու
զմեզ ազատեց :

Արկրորդ օրը ելաւ թէ՛ տիիլէն ընտրեց
երէնի զեղեցիկ ճիւղեր , կտրեց կայինով
ու անկէց շինեց խաչ մը . և ինչպէս որ
առջի օրը մտածեր էր , անկեց ան ժայռին
վրայ ուր արօթք կ'ընէր . չորս դին քարե-
րով ու հողով պատուանդան շինեց , որ
հոն երկրպագութիւնը ընէ : Ատքը ուրիշ
չատ տեղեր ալ ծովին եզերքը խաչեր տնկեց ,
յուսալով որ սա նշանը նաւավարներուն
ցուցնէ թէ կղզին մէջ բնակիչ կայ : Ինչ-
պէս որ հօրմէն լսեր էր , աստուածաշունչի
պատմութիւններ միտքը բերաւ , սուրբ
Յովհաննէս Վերտիչը , որ մինակ անա-
պատի մէջ կը կենար . ճանչցաւ որ միայ-
նութիւնը կը վախցնէ աշխարհքիս հոգը
զսաղմունքը սիրողները . բայց կատարեալ
քրիստոնէի մը աւելի օգուտ կ'ընայ բերել
ինքիդ գլխուն միայն Աստուծոյ հետ ըլլա-

լով : Այսպէս աս անմարդարնակ կղզին
Թէոփիլէին շատ օգտակար եղաւ , բարե-
պաշտ ու խելացի կտրիճ մը ըլլալու . որ
կարելի է թէ հօրը տանը մէջ չէր կրնար
ըլլալ ասանկ դիւրին կերպով :

Մինչև ան ատենը Թէոփիլէն աղէկ
առողջութեան մէջ էր , բայց բան մը սթա-
տահեցաւ որ զինքը անկողին ձգեց . որով
հետև ոտքի ամանները մաշեր էին՝ քարոտ
գետնին վրայ քաշելէն , բոպիկ ոտքով կը
վազէր . որ մը ծովիցերքը ոտքին սուր ոս-
տրէի կեղև մը մտաւ , արիւնը գետի պէս
վազեց . անանկ ուռեցաւ ոտքին տակը ու
ցաւոց , որ հազիւ կրցաւ տեղը հասնիլ ,
խոտէ անկողնի վրայ իյնալ : Շատ խեղճ
վիճակի մէջ էր , ոչ գեղ ունէր , ոչ կտոր
մը լաթ՝ ոտքը սլըլելու . ասով անանկ
չարչարուեցաւ՝ որ քանի մը օրէն վրան ջերմ
եկաւ :

Խեղճ ողորմելի , ոչ իրեն ցաւակից ե-
ղող մը կար , ոչ գեղ ընող . ուր էր ան
ատենները որ ծնողացը քով սլզտի հիւան-
դութիւնը մ'ալ ունենար՝ մէկէն կը հո-
գային կը նայէին զինքը . հիմայ նեղու-
թեան մէջ նեղութիւն կը գտնար : Աւրիշ

դեղ չգտաւ , բայց եթէ պաղ ջրով ոտքը
լուանալ . աւ ալ շատ նեղութեամբ , վասն
զի գաւազանի մը վրայ կըրթնած քարոս
ուելով պիտի երթար ջուր առնելու , միայն
ասով կը մտիլթարուէր՝ որ անօթութիւն
չէր ունենար , կերակուր պատրաստելէն
ազատ էր . ուրիշ բան չէր մնար իրեն բայց
միայն Աստուծոյ ողորմութեանը սպասի-
նիլ : Աստուծոյ ողորմութիւնն ալ որ սլա-
րաստ է զինքը կանչողներուն , լսեց աղօթ-
քին , վէրքը գոցուեցաւ , կամաց կամաց
ջերմն ալ անցաւ :

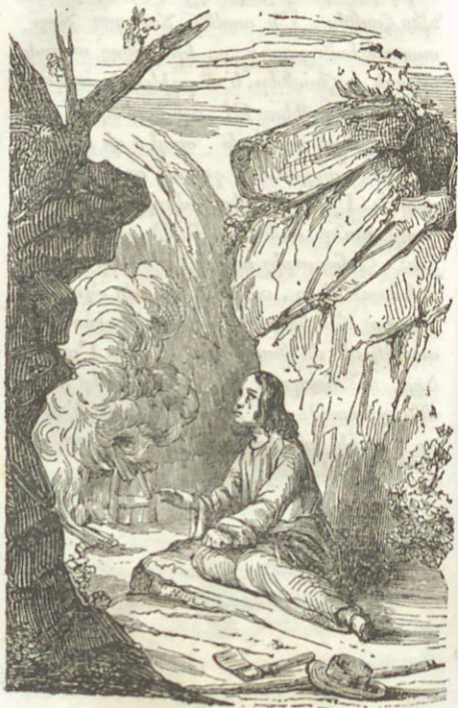
Առջի մտածմունքը եղաւ Աստուծոյ
չնորհակալ ըլլալ , ըրած բարերարութեանը
համար . ու քալել սկսելուն պէս իրեն սի-
րելի ժայռին վրայ եղաւ , ու ինկաւ խաչին
ոտքը , ու հօն երախտագխտութեամբ ա-
նուշ արցունքներ թափեց :

Տողորովին ընտոնալէն վերջը , ետեւ
եղաւ իրեն հողաթափ շինելու , որ անկէց
վերջը ջրայ թէ՛ նորէն օտարէներուն վրայ-
էն քալելու ատենը փորձանքի մը դայ :
Հողաթափին տակը շինեց նախն փայտե-
րէն , հին հողաթափներուն մնացած կա-
շտալը քամեց՝ ոտքը անցուց : Օգիտան ալ

պէտք էր հոգալ, վասն զի հապածները մաշեր սլատրուտեր էին. բայց ուսկից պիտի լաթը դտնար, հօրը վերարկուէն զատ՝ ուրիշ բան չունէր. երբ ճարը հատաւ, ան վերարկուն ձևի բերելով իրեն երկայն զգեստ մը շինեց հագաւ. ճգնաւոր մը դարձեր էր, անանկ որ ինքն ալ առջի անգամ դէմքը տեսնալով ջուրին մէջը՝ չկրցաւ ծիծաղը բռնել: Աս ալ լումնայնէն ետքը ուսի կեղևէ գլխարկ մը շինեց, գլուխը դրաւ. վերջը փառք տուաւ Աստուծոյ որ իրեն օգնեց, միտքը բանալով: Աս գործքերուս հետ խելացի մտածութիւններ ալ կ'ընէր՝ որ ինչուան ան ատենը չէր անցած մտքէն. ճանչցաւ թէ ինչ օգուտներ ունի մարդկային ընկերութիւնը. մէկը գործք մը գլուխ տանելու համար, կամ տան և խառնութի հարկաւոր եղած գործիքները շինելու համար՝ քանի մարդու աշխատանք պէտք է: (Որինակի համար, հիմայ սա հապած զգեստին կտաւը՝ սրչափ աշխատութեամբ շինուած է. քանի ձեռք հիւսեր են, քանի մեքենաներէ անցեր է, որ մարդուս մտքին կարողութիւնը կը ցույրնեն. սրչափ խելք, սրչափ մտադրութիւն պէտք է որ կարենայ

մարդ բան բանի յարմարցնել, ու վախճա-
նին հասնիլ: Ան ատենը ճանչցաւ ճար-
տարութեան յարգը. որ կը գտնայ տեսակ
տեսակ արհեստներ, և մարդիկ աշխատելով
կ'օգնեն մէկըմէկու թէ արհեստներով թէ
վաճառականութեամբ. որպէս զի ամէնքն
ալ իրենց ասքուստը գտնան ու հանգիստ
ապրին: Ասանկ բաներ (Թէ ուրիշէն իր ծնո-
ղայր տունը ամենևին մտքէն չէր անցու-
ցած. հիմայ ուրիշ աչքով կը նայէր տեսած
բաներուն վրայ, ու ամէն մէկուն օգուտը,
յարգը ճանչնալով, աւելի երախտադի-
տութեամբ մը շնորհակալ կ'ըլլար Աստու-
ծոյ, որ մարդու սրտին մէջ դրեր է ա-
մէն գիտութեանց սկզբունքը, ու կ'օգնէ
որ Քիչ Քիչ խելուրնին բացուելով կարենան
անոնցմով երջանիկ ըլլալ:





ԳԼՈՒԽ Ե

Կրակ .

ԹԻՒՓԻԼԷՆ առողջանալէն վերջը ,
հաղուստը ճարեց . ամէն օր կերակուրը կը
դանար , իրեն պէտք եղածէն աւելի փայտ
ունէր , հարկաւոր բանի մը հոգ չունէր .
բայց ան կղզիին մէջ բնակիլը իրեն մեծ
դժարութիւն կը բերէր . միայն յուսալով
երբեմն որ օր մը կը տեսնայ իր ծնողքը ,
ինքը զինքը կը մխիթարէր : Շատ անգամ
կ'ելէր ժայռին գլուխը , կը նայէր չորս
կողմը արդեօք նաև մը կ'անցնի թէ չէ :
Տեսաւ քանի մը անգամ նաևեր , բայց շատ
հեռուէն , անանկ որ անկարելի էր նշանով
մը խմայլնել իրեն հօնը լլալը . տեսած ա-
տենը սիրտը վեր վեր կը նետէր , բայց ան
նաւերուն սահելուն պէս իր յոյսն ալ կը
կտրէր : Ասկէ խմայաւ որ կը վախնան աս
կղզիին մօտիկնալու՝ չլլայ որ նաւերնին
վնասուի ան ժայռերուն զարնուելով . և

այսպէս բոլոր յոյսը կը կորսնցնէր .
միայն Աստուծոյ օգնութեանը կ'սպասէր :
Բայց ինքը իր կողմէն ալ սրտապ չկենա-
լու համար , ձմեռն ալ անցնելու պատ-
րաստութիւն տեսաւ . ժողովեց իրեն ուտելու
սլաշարը , կաղնիի փայտ կտրեց , ու մեծ
դժարութեամբ քաշկըռտելով իրեն բնակա-
րանը տարաւ . որովհետեւ հողաթմալները
տախտակէ շինած էին՝ շատ չարչարեցին
զինքը դէպ ի վեր ժայռերու վրայ ելած ա-
տենը . վասն զի կաշիի պէս չէին ծռիր
ոտքին տակը որ դիւրաւ քալէ . բայց ինքը
անոր վրայ ալ դո՛հ էր : Ալէտք եղած գոր-
ծիքներ ալ չունենալուն՝ երկայն ատուն ան-
ցուց իրեն հարկաւոր եղած փայտերը ընտ-
րելու , կտրելու , տեղաւորցնելու . վերջապէս
շարեց լմննցաւ , երկու ժայռի մէջ դիպեց
բոլորն ալ իր բնակարանին մօտ , չոր ճիւ-
ղերով ու խոտերով ծածկեց , որ թացու-
թիւն չաճնեն : Ասկէ քանի մը օր ետքը
մէկ աղէկ ձուկ մը դրեր կը տապկէր ,
մէյմ՝ ալ միտքը եկաւ որ երթայ նորէն ծո-
վուն եզերքը նայի թէ արդեօք ալիքները
իրեն օրս մը բերեր են , ձուկ կամ ոստրէ
կամ բուստ , ինչ ըլլայ ըլլայ . կողով մը

առաւ գնաց ծովեղերքը կարծածէն աւելին
դտաւ, շինած աւազանին մէջ ձուկները կը
ցաթկուտէին՝ ոտարէները չորս դի փռուեր
էին. կարմրագոյն բուստերը բաց բաց կը
փայլէին. ուրախութենէն մէկէն սոթթուե-
ցաւ ինչաւ աւազանը, ժողովեց ձկները բա-
րակ ձղի մը անցուց. ոտարէները ու բուստն
ալ կողովին մէջ դրաւ: Պէտէն ելաւ հա-
զուեցաւ. մէյ մ'ալ գլուխը անդին դար-
ձուցածին պէս, իր բնակարանին մօտէն
մէկ սև մուխ մը տեսաւ և մէջէն կրակի
բոցեր շխտակ դէպ ի երկինք կը բարձրա-
նար: Տէր Աստուած պոռայ, աս ինչ
պիտի ըլլայ: Աս կղզիս ալ հրաբո՞ղիս
կայ եղեր. և ինչէն պիտի ըլլայ աս թանձր
մուխը ու աս սոսկալի բոցը. երթամ տես-
նեմ: Մէկէն վազեց գնաց դէպ ի կրա-
կը. որչափ որ կը մօտիկնար, վախն ալ
կ'աւելնար: Մէյ մ'ալ տեսնայ որ իր բնա-
կարանը բռնող եղէնի ծառերը կրակ կըտ-
րեր են. վախէն ու տրամաթենէն ոտուր-
ները կասպուեցան, հազիւ սիրտ ըրաւ ժայ-
ռէն անդին անցնելու:

Ահ, ինչ ցաւ, ինչ յուսահատութիւն.
ձմեռուան համար իր գիլած բոլոր փայտը՝

կրակը առեր էր , ու ամէն դին կը տարածէր : Իր խրճիթին տանիքը , սեղանը , ամթոռը , խոտը , ամէն բան մոխիր դարձեր էին . կերակուրի ու ջուրի ամանները կոտորւտած , իր սիրելի բնակարանը որ այնչափ աշխատութեամբ շինէր էր՝ մէկ կակծալի տեսարան մը եղած էր . իր քարէ վառարանը քակուած սեցած , կացինին կոթը այրած , ամէն բան կորսուած փճացած էր . գետինը անանկ տաք էր , որ Տէտփիլէն վախնալով չըլլայ թէ հողաթափը այրի՝ հտ քաշուեցաւ : ճանկը տեղով ելաւ ան ժայռին ծայրը՝ ուր որ խաչը տնկեր էր , ու հոնկէ սկսաւ դիտել կրակին ըրած վնասները : Ո՞վ կրնայ սլատմել իրեն սրտին նեղութիւնը . չկար անկէ վերջը մէկ ծածկք մը՝ որ զինքը ցրտէն սպառնալու , չկար խաչկին մը՝ որուն մէջ երկու ձուկ հիւէ , չկար փարչ մը՝ որ ջուր բերէ . ի՞նչ ընէ խեղճ ողորմելի տղան : Արբոր ասանկ վախցած աչուրները կը դարձնէր իր աւրուած շէնքին վրայ , մէկ կողմէն կաղնիի եղևինի ծառերը գեռ կ'այրէին , խէժը հալած կաթիլ կաթիլ վար կը թափէր ու գետնին երեսը կը բորնկէր : Տէտփիլէին սիրտը կ'ե-

փէր , կ'ուզէր կրակը մարել , բայց ի՞նչ
բանով . իր ամէն ունեցածը ինչուան ձուկ
բռնելու չուանն ալ ոչընչացեր էր : Այս
ատենը ձեռուքները ու աչքերը վերցուցած
սրտանց կանչեց Աստուծոյ . Այլ բարերար
Տէր , դու ես որ աս կղզիիս մէջ սպաշտ-
պանեցիր զիս՝ աս իրեք տարիս , ամէն վը-
տանգներէ խալըսցուցիր . բայց հիմա հա-
սաւ գլխուս ծանր ու նոր վիշտ մը առջիննե-
րէն մեծ : Չեմ գիտեր ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ
կեանքս՝ աս անապատ տեղոյս մէջ , իմ օգ-
տակար բաներս կորսընցնելէս վերջը : Դու
Աստուած իմ , այնչափ նշաններով զթու-
թիւնդ ինձի ցուցուցեր էիր , հիմա մէկէն
կ'ուզես ինձմէ ետ քաշել քու շնորհքդ :
Դու որ կը հոգաս թուշունները որ չըլլայ
թէ անօթութենէ մեռնին . մարդը որ քու
արարածներուդ մէջէն առջինն է , որուն
համար քու միածին որդիդ մեռաւ խաչին
վրայ , ան կենդանիներէն փոքր պիտի մնայ
քու գթութեանդ առջին : Չէ՛ չէ՛ , ս'իլ Տէր ,
նորէն գթութեամբ նայէ իմ վրաս , որուն
չստ կարօտ եմ հիմայ՝ քան ուրիշ ատեն :
Քեզի գիւրին է գէշէն աղէկը հանել . ա-
մէն բան քու ձեռքիդ մէջ ողորմութեան

դործիք մը կը դառնայ . շատ անգամ դու
 դմեզ կը տանիս ինչուան անդուճողին բե-
 րանը՝ որ մեզի անոր խորութիւնը ցուցը-
 նես , ու չես թողուր որ միջը իյնանք : Ար-
 յուտամ որ աս ծանր դժբաղդութիւնն ալ
 որ դիտուս եկաւ , քու ողորմութիւնդ յայտ-
 նելու նոր սրտածառ մը պիտի ըլլայ . որ-
 պէս զի ես ալ ասկէ ետե դքեզ ալ աւելի
 օրհնեմ ու գովեմ :

Աս աղօթքէն վերջը , ճակտիկէն , ճար
 մտածեց զիշերը անյնելուն : Բոցը կամայ
 կամայ կ'ինջնար , բայց մուխը դեռ կը
 ծխէր , տագութիւնը կամայ կամայ կը
 պակսէր : Տեսաւ որ ծածկուելու տեղ մը
 չունի , աչքը առաւ բայց օդին տակ պառ-
 կելու . արևը մարը մտածին պէս , գնաց
 խաչին ոտքին տակը գլուխը դրաւ , մէ-
 կէն քունը տարաւ . մէյ մ'ալ աչուրները
 բայցաւ արևը ծագած դտաւ : Աստու-
 թիւնէն պէտք եղաւ ծովին եզերքը երթալ
 ոտքէ ժողովելու , բայց բան մը չգտաւ ,
 վասն զի դեռ ջուրը չէր բարձրացած .
 սիրտը կտորած սկսաւ հան սլրտորտիկ , ին-
 չուան որ միտքը ինկաւ իր աւազանէն
 ձուկ մը հանելու՝ որ տարաւ իր այլած

բնակարանին կտորներուն վրայ եփեց կերաւ
 ախորժեղով՝ ետքը գնաց մտմտութով ժայ-
 ոսին վրայ գլխուն ճարը մտածելու :

Անանկ վախ մը եկաւ վրան՝ երբ մտա-
 ծեց ձմեռուան ցուրտը ան բաց տեղը , որ
 ուրիշ նեղութիւնները մտցաւ : Վխաէր որ
 բոլոր կղզիին մէջ ուրիշ յարմար տեղ մը
 չկար բնակելու ինչպէս իր առջի տեղը , թէ
 ջուրին մօտ ըլլալուն համար և թէ եղևի-
 նի ծառերուն համար , որոնց ճիւղերուն
 տակը կը կենար : Ետքը դրաւ որ ջանաց
 նորէն հոն տեղը իրեն ծածք մը շինէ .
 բայց փայտ չունենալուն , ուռիի կեղևնե-
 րով ու ծովնկերքը բուսած խոտերով բան
 մը ձեւացուց , ան ալ անհնարին դժուարու-
 թեամբ . վասն զի կացինէն ի վատ ձեռքը
 գործիք մը չկար . որչափ որ կը ջանար
 շուտ ըմնցընելու , չէր կրնար : Արբեմն
 յուսով քիչ մը ուժ կ'առնէր արգելքներուն
 յաղթելու , երբեմն ալ դժուարութիւննե-
 րէն յաղթուած յուսահատիկ կու գար ,
 բայց անպաղար կը խնդրէր Աստուծոյ օղ-
 նութիւնը . և ատեն ատեն կը նայէր խա-
 շին վրայ , ու սիրտը կը բացուէր :

ԳԼՈՒԽ Զ

Թեոփիլէի ծնողքը .

ՆԻՄԱ գառնանք մէյսը խեղճ Թեոփիլէին ծնողացը : Ասոնք զինքը շատ փրնտոնէն վերջը մայքերնին դնելով որ մեռած է , չէին դադրէր լալէն . Թէպէտ մէկալ զաւկրնին ալ մեծ մխիթարութիւն էր իրենց , ու Թեոփիլէին տեղը կը լեցրնէին : Ամէն անգամ որ ընկուզի ատենը կու դար , Թեոփիլէին մայրը գլխուն եկած դժբաղդութիւնը յիշելով կը արամէր կ'ողլար : Մէկ տարի մին ալ երբ աս ատենը հասաւ , Փիլիպոս ըսաւ իր Անդրէասին ու Վարթային , որ վաղը ինծի հետ պիտի երթաք կղզին ընկուզ և ուռիի ճիւղ քաղելու : Ասոնք ուրախութեամբ սլատրաստուեցան , ու երկրորդ օրը յաջող ճամբով գնացին կղզին . ընկուզ և ուռիի ճիւղեր ուրիշ տարւրնէ աւելի շատ գտան , ու ժողովեցին :

Վերջը նստան ծովին մօտ կերակուրնին
ուտելու համար . Աս տեղն է , ըսաւ հայ-
րերնին , որ Տէօփիլէին հետ իրեք տարի
առաջ կերակուր կերանք . ահա աս տեղն
է որ իմ սիրելի տղաս յանկարծ հովէն
բռնուեցաւ՝ նաւակին մէջ երբ ընկուզները
կը շարէր . ան սարսափելի փոթորիկը իմ
զաւակս կորսնցուց . ան սև ծոցը որ կը
տեսնանք ծովուն մէջ՝ կըլնեց իմ Տէօփի-
լէս . աս ալիքներն են որ ան ատենը կատ-
ղած փրփրած իմ անուշիկ յոյսս աչքէս
խլեցին . . . Ահ , բաւական է , հայրիկ ,
կանչեց Սարթա սիրտը եղած արցունքը
թաշկինակովը սրբելով , ալ բաւական է :
Անդրէաս գլուխը դարձուց՝ աչուրները
տնկած ցրցուցած տեղը կը նայէր . մէյ
մ՝ ալ յանկարծ վեր ցատկեց . Այլէ՛ նայէ
հայր , ըսաւ , նայէ՛ սա տեղը , ծովուն մէ-
ջէն թանձր ծուխ մը կ'ելայ , ծուխէն կրակ
կը ցաթկէ : Հայրը մէկէն ոտք ելաւ նայե-
ցաւ տեսաւ որ՝ ծուխը սիւնի պէս կը բարձ-
րանար . ու երբեմն երբեմն բոցը ասդին
անդին վեր վար կը տարածէր հովին փչե-
լուն յարմար : Զըլայ թէ , ըսաւ Փիլիպ-
պոս , նաւ մը բորնկած ըլլայ , երթանք տա

պղտի բլրէն աղէկ մը տեսնենք : Ա՛հ կտեղ
վեր ելան ու տեսան որ փառածը նաւ չէր ,
հասրա կղզի մը ուսկից կ'երէր ծուխը . Ա՛ն
շուշտ , ըսաւ Փիլիսպոս , կղզի մըն է ան ,
բայց ես ամենեին չէի ըսած թէ հոն կըղ
զի կայ . զարմանք է որ մեր ձկնորսն ալ
չգիտնայ : Ա՛յլ գիտէ , ըսաւ Մարթա՝
հառաչելով , որ մեր թէօփիլէն հոն ին
կած չըլլայ . Ի՞նչ երջանկութիւն , ըսաւ
Անդրէաս , թէ որ դեռ ողջ ըլլայ : Այ
խօսքերէն հայրերնին արթննալով , Շուտ
մը կ'իմանայի , ըսաւ , երթալով հոն և
տեսնալով : Օրվը հանդարտ էր , Փիլիպ
սոս առանց տընտընալու նաւակը մտաւ
տղայը հետ . ցամաքը երածնուն պէս վա
ղեցին ասոնք , տեսածնին պատմեցին ի
րենց մօրը : Մայրերնին որ վրանին կը
գուրգուրար , շուտ մը գնաց թառմասին
բանը խնայուց , ու աղաչեց որ գայ իրենց
տունը աս բանին վրայ խօսելու Փիլիսպո
սին հետ : Թառմաս ալ շուտ մը ելաւ եկաւ
հետք բանի մը հոգի առած դրացիներէն ,
յոյս մը կը ցուցնէր թէ անկարելի բան չէ
որ թէօփիլէն հոն ըլլայ , փոթորիկէն
բշուած : Հետը եկողները սկսան վիճարա

նութիւն ընել, թէ այսչափ տարի է մարդ չէ
լրած որ ան կողմը կղզի ըլլայ . սէտք է որ
կրակը նաւէ մը ելած ըլլայ : Ամանք ալ կը
հաստատելին թէ ան բոցը հրաբուղխէ մը
ելած է, և վտանգաւոր է անոր մօտենալ . ու
մանք ալ եղան՝ որ անհոգութեամբ, կ'ուզէ
նաւ ըլլայ կ'ուզէ լեռ ըլլայ, կ'ըսէին, մեզի
բոլոր աշխարհքիս ոսկին տալու ըլլաք, չնք
երթար պղտիկ նաւակով մը, անանկ վախ
նալու ճամբորդութիւն մը ընելու : Թոմաս
ալ տաք գլխով ըսաւ, զնայէք մտածե
ցէք, թէ որ սիրտ չէք ընէր հետս գալու,
ես մինակ կ'երթամ Բէտիկիլէին հօրը
հետ, ու կը յուսամ որ Մստուած աս ճամ
բորդութեանս մէջ մեզի բարի օգնական
ըլլայ . վասն զի ասոր ծայրը բարեգոր
ծութիւն է, խեղճ տղու մը կեանք ազա
տելու յոյս կայ : Ա՛յ որ կ'ուզէ գալ, վա
ղը առաւօտ արևը ելածին սէս գայ, մէկ
տեղ իմ մեծ նոր նաւակս մտնանք եր
թանք . ուրախ եմ որ առջի անգամը պի
տի դործածեմ իմ նաւս բարեգործութեան
մը համար . ես ալ նոյն մայրին վրայ եմ ը
սաւ : Ահարոս կտրիճ մանչը, ես ալ ձեզի
ընկեր կ'ըլլամ, ես ալ միշտ սիրեր եմ Բէտ

փիլէն , թէպէտ ան միշտ խելօք չէր կե-
նար . ինձի պարծանք կը սեպեմ թէ որ
կարենամ օգնել իր ճնողացը աս դործքով .
ուստի վաղը առաւօտ ձեզի հետ կու գամ .
Բարի գիշեր , ըսին , հիմայ երթանք հանդ-
ջելու , որ վաղը ուժով ուժով թի քաշինք :

Թէոփիլէին մայրը սկսաւ ճամբու կե-
րակուր պատրաստել . Թոմաս՝ ես կը հո-
գամ ըսաւ , մնացածը . ունիմ աղէկ հին
դինի , որ մեզի ուժ կրնայ տալ երկայն
ճամբորդութեան գիւմանայու : Մնաք բա-
րով . բարի գիշեր :

Արբոր ամէնքը գային քաշուեցան ,
Թէոփիլէին մայրը գնաց խաչին ոտքը ին-
կաւ , խնդրեց Աստուծմէ որ օրհնէ աս
ճամբորդութիւնը , ու յոյսերնին պարասպ
չհանէ : Արկայն աղօթքէն վերջը . ինքն
ալ պառկեցաւ իր զաւակը տեսնելու յու-
սով : Արկրորդ օրը պայծառ արևը ծա-
գեց , ծովը բոլորովին հանգարտ էր , հո-
վը յաջող կը փչէր , Թոմասին նաւակը
պատրաստ կեցեր էր , իրենք ալ մէջը
մտան . անոնց ետեւէն նայելով բարեմաղ-
թութիւն կ'ընէին բոլոր գեղացիք ոտք ե-
լած : Անոնք ալ սիրտ առած ուժով կը

քաշէին ու կը մօտիկնային Փիլիսպպոսի բո-
յր տեսած տեղը . խեղ մը առաջ երթալէն
վերջը տեսան ծովեզերքին սև սև ժայռերը
ու իմացան որ իրաւցրնէ կղզի մըն է . ան-
կէ ալ աւելի բռնկելով ուժերնին չէր կրտ-
րէր , յոյսերնին կ'ուժովնար : Արբոր աղէկ
մը մօտեցան , (Սոմաս նայելով ջրին խորու-
թիւնը , հոս բարեկամներ մեծ խոհեմու-
թիւն պէտք է , ըսաւ , ծովը ժայռերով
լեցուն է , զգուշութեամբ պէտք է առաջ
երթալ որ ժայռի մը չզարնուինք , կամաց
կամաց քաշենք : Աւ անանկ զգուշու-
թեամբ ու դժարութեամբ մօտիկնալով
հասան : Փիլիսպպոս առջինը եղաւ որ ցաթ-
կեց դուրս , հասար չուանով նաւակը կապե-
ցին ժայռի մը : Վտանին վրայ նայելով
նաւաւարները սկսան գլուխնին շարժել ու
ըսել , աս ժայռոտ անապատ տեղ մըն է ,
ու չէին կրնար հաւտալ որ մարդ կարե-
նայ հոն բնակիլ : Քիչ մը կերակուր առին
ու շտակ կը քաշէին ծովեզերքը , չորս դին
նայելով . յանկարծ Պետրոս տեսաւ որ
տնկած խաչ մը կայ ծովին քով , անոր մօտ
փորած ձուկի աւազան մը : Ասկէ մեծ
յոյս և մեծ ուրախութիւն ունեցան : Ակը-

սան շուտ շուտ երթալ ան դժուար ճամբան , ուր երբեմն պէտք կ'ըլլար ճանկրտ տելով ելլալ ժայռերու վրայ , երբեմն փոստերուանք ինչնալ . վերջապէս ճամբայ մը դտան խոշոր խոշոր կրանիթ քարերով ծածկած , որ զերեւք թմեռիկէին բնակարանը հանեց : Իսկ ինքը թմեռիկէն տրամութեամբ նստած խաչին տակը , կը մտածէր իր խեղճութիւնը . անանկ խորքնկեր էր իր մտածմունքին մէջ , որ ամենեւին եկողներուն ոտքի ձայնը չլսեց : Միայն երբոր շատ մօտեցան՝ ականջին շնկոց մը եկաւ : Թումաս ալ նոյն ատենը տեսաւ զինքը ան երկայն զգեստներովը , ուրնկերներուն ցուցնելով ըսաւ . « Ապայէք տա ճգնաւորը որ մտածականի նստեր է . ուրեմն մարդ կայ եղեր հոս ալ , երթանք անոր հարցնենք , կարելի է բան մը գիտէ : Ըս խօսքէն արժընցաւ թմեռիկէն , յանկարծ վախով վեր ցաթկեց աչքը սրտայուց չորս դին , ինչ անկարծելի տեսարան , ինչ ուրախութեան վայրկեան . ճանչցաւ իր հայրը , իր կնքահայրը ու Պետրոսը : Բայց մի կրնայ պատմել իր խորտաւնը , իր սրտին աղայութիւնը , ինչպէս

Թուա իր սիրելի հօրը գիրկը, Ա՛հ հայր,
հայր իմ, կանչեց, վայ... Այլ բան չկր-
ցաւ զրուցել, իր արցունքը հօրը արցուն-
քին հետ խառնուեցաւ երկուքին լեզուն ալ
բռնուեցաւ՝ զարմանքէն ու խնտումէն: Այս
մէկ վարկեան մին է որ չպատմուիր. հայ-
րը ու տղան չէին կրնար մէկմէկէ բաժ-
նուիլ, ալ աշխարհք աչուրնին բան չէր ե-
րևար. ամենեւին չէին մտածեր իրենց երկու
բարեկամներն ալ որ հոն կեցեր զիրենք կը
դիտէին: Վերջապէս Թումաս չի համ-
բերեց իր սղտի ճգնաւորին մօտեցաւ՝ ու-
սին զարնելով ըսաւ: Այ՛ն Թէոփիլէ, չնս
ճանչնար կնքահայրդ. չնս յիշեր Թումասը:
Թէոփիլէն Թողուց հայրը ընկաւ Թումա-
սին գիրկը. բոլոր սրտով շնորհակալ եղաւ
որ հօրը ընկեր եղեր էր աս ճամբորդու-
թեանս. նոյնպէս Պետրոսն ալ գրկեց
սպագաւ: Ատքը հարցուց իմացաւ որ
մայրը, եղբայրները ու քուրերը ողջ են, ու
սկսաւ լալ:

Հիմա նայինք, ըսաւ Թումաս, ի՞նչ
պէս ես. աղէկ մեծցեր ես ու կտրիճցեր.
ամենեւին չէի կարծեր որ աս անմարդաբը-
նակ կղզիին մը կարենաս ատ հասակը

Հասնիչ . Հիմա ըսէ մեզի , ի՞նչպէս կրցար
ապրիչ աս անապատին մէջ : Տէ՛ռփիլէն
պատմելէն առաջ տարաւ զանոնք սղտի
աղբիւրին քով՝ հոն նստեցան քիչ մը կե-
րակուր կերան , վասն զի ինքն ալ անօթի
էր : Ի՞նչ ուրախութեամբ կերաւ Տէ՛ռ-
փիլէն միար ու հայր , որ տարիներէ ի վեր
բերանը չէր դրած :

Վ երջը պատմեց իրենց իր գլխէն անցած
դացածը , փոթորիկի օրէն ինչուան աս խա-
լըսելուն օրը : Շատ անգամ նաւախարհե-
րը կու լային , ըսելով Տէ՛ռփիլէին քաշած
նեղութիւնները աս առանձնութեան մէջ .
մանաւանդ երբոր ընցին թէ ի՞նչպէս կրա-
կը առեր էր իրեն պատրաստած փայտե-
րը . սկսան մտածել ան վտանգները , ո-
րոնց մէջ պիտի իյնար խեղճ տղան , թէ
որ ան օրը հայրը կղզին դացած չըլլար ,
ուսկից որ տեսաւ կրակին բոցը : — Աս
ամէն բանը Աստուած կարգադրեր է եղեր ,
ըսաւ Տէ՛ռփիլէն . ինքը շարժեց իմ հայրս
երթալ ուրի ճիւղ կտրելու ան օրը՝ որ ես
ամէն բանէ զրկուած ու մեծ խեղճութեան
մէջ ինկեր էի . և ան օրը որ ես ամենէն
խեղճ օրս կը կարծէի , ան օրը ինձի փրո-
կութեան օր եղաւ :

Իմ բարեբաղդութիւնս որ զքեզ գտայ ,
ըսաւ հայրը , ինձի անպատմելի ուրախու-
թիւնն եղաւ . բայց աս ուրախութիւնը ա-
ւելի կը մեծնայ անուշ մխիթարութեամբ ,
քանի որ զքեզ ասանկ բարեպաշտ , իմաս-
տուն , ու բոլորովին նոր մարդ դարձած
կը տեսնամ : Իրաւ որ ըսաւ Տումաս , քու
քաշած նեղութիւններուդ համար կը ցա-
ւինք , բայց մէկ կողմէն ալ շնորհակալ ենք
Մատուծոյ , որ ատ ճամբով զքեզ ասանկ
խեղացի մարդ ըրաւ : Միտքդ կու գայ որ
որ մը քեզի զուրցեցի , թէ կը վախեմ որ
չըլլայ թէ Մատուած զքեզ շտկելու համար
թշուառութեան ճամբուն մջ ձգէ . ու
նաև ըսի քեզի թէ քու տեղդ եղբայրներէդ
մէկը ինձի որդեգիր կ'ընեմ : Ար տեսնաս ,
սիրելի , որ մարդարէութիւնս կատարուե-
ցաւ . ես փառք կու տամ Մատուծոյ , որ
զքեզ իր խստութեամբը դարձուց իրեն , որ
զինքը աւելի սիրես ու պատուես : Մս ա-
ռանձնութեան մջ աշխարհքէ թողուցած ,
մարդկային օգնութենէ զրկուած , հիմայ
կ'իմանաս մարդոց յարգը , կը ճանչնաս
անոնց ծառայութիւնը . հիմա աղէկ կը
ճանչնաս մարդկային ընկերութեան օգու-

տը քան թէ առաջ : Քու հիւանդութիւնդ
քեզի կը սորվեցընէ որ մենք մէկմէկու կը
կարօտինք : Ար հաւտամ որ շատ հեղ
մտածելով քու նշնայրներուդ ու քու բն
րուդ հետ ըրած կոխներդ՝ ամացած ըլլաս :
Ինչուան հիմա պիտի ձանցած ըլլաս թէ
երբ ան ատենը պէտք է իր քու պակասու
թիւնդ խոստովանիլ ու թողութիւն ուղիւ
չնչին բանի մը պատճառով անոնց հետ
կոխ ընելուդ համար, ու շեւ ըրած . ահա
անոր համար Աստուած գքեզ պատժեց ,
աս կերպով մարդկանցմէ հեռացուց , լոու
թեան մէջ անասպատ տեղ մը ձգեց , ուս
կից չէիր կրնար շարժիլ : Բայց հիմայ
մտնանք անցած գացածը , միայն մեր
բարւոյն համար յիշեցինք . ինչպէս որ
պարտ քերնիս է ամէն օր զմեզ Աստուծոյ
առջևը քննել ու շտկել , և իրեն ըրած բա
րերարութեանցը համար շնորհակալ ըլլալ :

Աերակուրէն վերջը թէ՛ տիփիլէն իր ազա
տողները տարաւ իրեն առջի բնակարանը ,
յցուց անոնց ըրած պատրաստութիւնը զին
քը ցուրտէն ու անձրևէն պաշտպանելու
համար : Պատմեց թէ ինչպէս մէկ հան
գիտտ խուց մը շինեց էր ան ժայռերուն

մէջ, ինչպէս իրեն կրակը հողացեր էր :
Տարաւ զիրենք ձուկներուն աւազանին , ու
զարմացուց ան գեղեցիկ ձուկներուն շա-
տուժեամբը : Արբոր ամէն բան մէկիկ մէ-
կիկ նայեցան տեսան՝ թէ ուրիշէն ծիծաղե-
լով մը ըսաւ . Վարժէք թէ ամէն բան
տեսա՞ք , չէ , դեռ գանձերս չըրցուցի : —
Ի՞նչ գանձ պիտի ըլլայ , ըսին զարմանա-
լով . Այլէք , ըսաւ թէ ուրիշէն , տեսէք
գանձս , որով մեր գեղին կէտը կրնամ
դնել : Իրաւցնէ ասչա՞ծ մնացին երբոր
անոնց ջրացուց ժայռի մը ճեղքին մէջ վեց
կողով լեցուն գեղեցիկ բուստեր ու մեծ
մեծ մարգարիտներ : Ասոնք հետերնիս տա-
նելու շնունանք , ըսաւ , վասն զի օր մը
ոսկի կ'արժեն : Ամէնքն ալ գովեցին զինքր :
Արեւը մտնալու վրայ էր , օրը ինչպէս ան-
ցաւ շիմացան , որովհետեւ անկարելի էր ան
իրիկունը ցամաք երկիր հասնիլ , թա՛մաս
ըսաւ որ թէ ուրիշէն բաները ծովեզերքը
տանինք որ վաղը առաւօտ կանուխ եր-
թանք , որչափ կարելի է շուտ հասնինք
տունը , և ընտանիքը մխիթարենք : Պետ-
րոս ու թա՛մաս կոնակնին զարկին մար-
գարիտի ու բուստի կողովները , թէ ո-

փիլէն ու հայրը առին մնացած բանկորը :
Տայց նայեցէք , ըսաւ պղտի ճգնաւորը ,
պէտք է որ մենք մէյ մ'ալ դառնանք աս
տեղուանքին ձուկերն ալ առնենք , որ հոս
փուճ տեղը չկորսուին : Ար մտածեմ որ
մարդարիտները ու բուստերը զգուշու
թեամբ խոտի վրայ պարպենք նաւակին
մէկ կողմը , ու ձուկները կողովներուն մէջ
դնենք , ծովը կախենք նաւուն քովերէն . որ
դեռ նոր բռնած ձուկի պէս կարենամ ըն
ծայ տանիլ իմ քուրերուս ու եղբայրնե
րուս : Այլէկ մտածեր ես ըսին , ու գնացին
նաւակին մէջ դրին բաները , ետքը ձուկերն
ալ բերին դուրս , բան մը չմնաց (ձէռփի
լէին գործածածներէն : Տայց ամենէն ազ
նիւ բանը մոռցանք , ըսաւ ճգնաւոր տղան
աչուրները դարձնելով կղզիին վրայ : Ի՞նչ
բան է ըսաւ հայրը , Իմ մխիթարութեանս
գործկըր , ըսաւ , լեռան վրայի խաչը ուր
այնչափ քաղցր ժամեր անցուցեր եմ , ուր
այնչափ արցունք թափելով ուժ առիր եմ ,
ուր որ սորվեր եմ իմ թշուառութեամբս
համբերել . ամէն բանէ առաջ ասիկայ տա
նինք , բոլոր իմ կեանքիս մէջ աչքիս առջևը
ըլլայ , միտքս ձգէ իմ խեղճութիւնս և խոս

ամունքս որ ըրեր եմ միշտ զԱստուած սիրելու :

Այ բարեպաշտ մտածմունքը , աս վառած երախտագիտութիւնը , Փիլիպպոսին սիրտը շարժեց , տղուն ըսածն ըրաւ , խաչն ալ հանեցին տարին : Ամէն զարդէ թալլած կղզին նորէն իր ահագին առանձնութիւնը կը դառնար : Պետրոս ու թմուսս սկսեր էին երթալ ծովեզերքը , թէ՛ն փիլէն չկրցաւ բաժնուիլ իր տեղէն ինչուան որ շտուաւ իր վերջին բարեր : Վետին ընկաւ , ցցուց Աստուծոյ իր երախտագիտութիւնը անոր բարութեանցը համար : Ան վայրկենին , բոլոր իրեք տարուան մէջ անցուցած դորձքերը , ցաւալի կերպով միտքը եկան , հառաչանքը ու սրտին խը շխրշուքը բերնին խօսքերը կտրեցին : Արկայն ատեն անանկ պիտի մնար , թէ որ հայրը՝ որ աս տեսնալով բարի օրինակ կ'առնէր , իրեն չխմացրնէր որ ժամանակը եկաւ ընկերնելուն քովը երթալու , և գիշերուան վրայ հասնիլը : Թէ՛ տիլէն ոտք եկաւ , վերջի անգամ մըն ալ նայեցաւ չորս դին , ու հօրը հետ դնաց . բայց բոլոր ճամբուն մէջ խորունկ կը մտածէր , ու հօրը հարցմունք

ներուն գրեթէ սրտասխան չէր խտար :
Թոմաս ու Պետրոս շատոնցունէ հասած
աղէկ կրակ մը վառելով իրիկուան կերա-
կուրը պատրաստեր էին , Տէոփիլէին ձրկ
ներէն աւելցածները եփեցին , Թոմասին
զինիէն ալ խմեցին ու աղէկ զիշեր մը ան-
ցուցին , երկնքի երեսը փաշիրլած ատտ-
ղերուն տակը :

Արկրորդ առաւօտ հաղիւ թէ արևելքը
լուսաւորուեցաւ , պատրաստուեցան ճամ-
բայ ելլալու : Թէոփիլէին սիրտը նորէն
տակն ու վրայ եղաւ , երբոր ետքի անգամ
տեսաւ ան ցամաք ժայռերը որոնց մէջ ի-
րեք տարիի չափ ասպրեր էր : Չուզելով
աչուրները լեցուեցան արցունքով , մէկ նոր
աշխարհի մը մէջ մտած կը կարծէր ինքը
զինքը , քանի որ նաւակը կամաց կամաց
կը հեռանար ան տեղերէն , որոնց վրայ
Թէոփիլէն աչուրները տնկած կը նայէր :
Արբոր աղէկ մը հեռացան կղզիէն , Թո-
մաս ելաւ երկայն փայտ մը տնկեց նաւին
ճոթը . ծայրը կապեց գոյնզգոյն լաթեր , որ
Թէոփիլէին մայրը տուեր էր իրեն՝ աղաչե-
լով որ աս նշանով իրեն իմացլնէ հեռուէն
տղուն գտնուիլը :

Օ՞րի՞ն շատ խաղաղ ըլլալուն ամէնքն
ալ մէյ տեղ չէին քաշեր, հասլա փոխնի,
փոխը. անանկ որ ամէնն ալ նախաճաշիկ
ըրին ու սկսան ցամաքը տեսնալ: Յամա-
քէն ալ նաւակը տեսնուեցաւ, վերջէն
Տօնփիլիէի խալըսելուն նշանն ալ երևցաւ,
որուն խատուտիկ կապերը հովէն երերա-
լով օդին մէջ՝ ամէն դի ազատութեան ա-
ւտիս կու տային. ան աւետիքը բոլոր
դեղը լսուեցաւ, մեծ շննկոյ մը ելաւ: Տօն
փիլիէին մայրը, եղբարքը ու քուրերը ու գրե-
թէ բոլոր դեղին բնակիչքը, վազեցին ծո-
վեզերքը տեսնալու ան հեռացած ճգնաւո-
րը ու իրեն ազատողները:

Վաւախարները սկսան ուժով թի զար-
նել, յաղթող զինուորներու պէս կը մօ-
տենային ցամաքին. կը տեսնուէր որ չորս
հոգի կայ նաւակին մէջը. մէյ մըն ալ հա-
սաւ նաւակը ծովեզերքը. Տօնփիլէն ոտ-
քը դրաւ ցամաք երկրի վրայ. . . Ի՞նչ եր-
ջանկութիւն, ի՞նչ խնտում, իր խեղճ մօրը
սրտին. ուրախութեամբ ու սիրով գրկած
իր կարօտցած զաւակը չէր դադրէր լայէն
ու պազնելէն. եղբայրները քուրերը կու-
ղէին մէկմէկէ խել իրենց սիրելին. գեղին

բնակիչները զարմացած կեցեր կը նայէին :
Շատերն ալ զինքը ասանկ լիցուած մեծ-
ցած ու ան երկայն զգեստովը տեսնալով ,
հաւտալնին չէր իզար թէ (Թէոփիլէն ըլ-
լայ : Ան առջի խնտումէն զարմանքէն վեր-
ջը , (Թէոփիլէն խօսեցաւ ամէն հոն եղող-
ներուն հետ . ետքը ուրախութեամբ տա-
րին զինքը տուն . ամէնքը կը ջանային զին-
քը տեսնելու ու իրեն սլատումութիւնը լսե-
լու . անոր համար սկտք եղաւ որ (Թէո-
փիլէն տնէն դուրս մեծ խնձորի ծառի մը
տակ նստի , որ ամէնքն ալ դան տեսնան
զինքը ու սլատումութիւնը լսեն : Պատում-
թեանը հետ բարոյական խօսքեր ալ կը
խառնէր , ու լսողներուն միտքը կը շար-
ժէր . սլարզ սրտով յիշեց իր առջի սլակա-
սութիւններն ալ , իր անհնազանդութիւ-
նը , իր կռիւները . ու ասով տղոց աղէկ
խրատ մը տուաւ , որ ըութեամբ ուշ կը
գնէին անոր խօսքերուն : Մարդկային ըն-
կերութեան մէջ ասլրելու ամէն օգուտները
առաջ բերաւ . անանկ ցաւով մըն ալ նկա-
րազրեց իր առանձնութիւնը , մարդկային
օգնութենէ զրկուած ըլլալը , քաշած նե-
ղութիւնները անապատին մէջ , որ լալը ե-

կաւ , ըսողներն ալ լայուց : Հաստ տղոց
օգտակար եղաւ աս պատմութիւնը՝ ինք-
զինքնին շտկելու , հեղ ու հնազանդ ըլ-
լալու : Ժամ մը անցեր էր որ կը խօ-
սէր , ըսողներուն կ'երևար թէ և ոչ վայր-
կեան մը եղեր է , այնչափ զմայլած էին
լսելու իր պատմութիւնը : 'Աոյն միջոցին
մէջ Թոմաս , Պետրոս ու Փիլիպպոս նա-
ւակը սլարպեցին . մեծ խուցին մէջ սեղան
դէրին , ու ցորեկուան կերակուրը պատրաս-
տեցին : Արբոր ամէն բան կարգի դրուե-
ցաւ , Թոմաս իր սիրուն սանը պզտի ճրգ-
նաւորը հրամցուց որ մէջ տեղը նստի . ին-
քը նստեցաւ ձախ կողմը , մայրը աջ կող-
մը , հայրն ալ դիմացը . ուրիշ տղաքներ և
ամէն հրաւիրուածները սեղանին բոլորտի-
քը կարգաւ շարուեցան : Ամէն կերակուրէն
համով եկաւ Թէոփիլէին՝ ձերմակ հացը ,
որ շատ ատենէ ի վեր բերանը չէր դրած ,
անոր համար Աստուծոյ շնորհակալ ըլլա-
լով կ'ուտէր : Մայրը կը զարմանար տղուն
բարեպաշտութեանը , անուշ բարքին ու
բաղարաւարութեանը վրայ . իր սիրտը որ
սաստիկ խշխշեր էր ան երկայն ու ցաւալի
բաժանմանը վրայ , ալ-աւելի ուրախացաւ .

երբոր իր տղան ասանկ խելացի դտաւ .
 շատ շնորհակալ եղաւ Մատուծոյ որ աս
 ճամբով իր թէտիկէն շտկեց : Արբոր աս
 սղտի հարկինքը ըմնցաւ , թէտիկէն բե-
 րել տուաւ իր ժողոված հարստութիւնը ան
 կղզիին մէջ . ու հանեց մօրը առջև մար-
 գարիտները ու բուստերը : Օգարմնցած
 մնացին տեսնողները . դարձաւ թոմաս ք-
 տաւ Փիլիպպոսին ու կնկանը . Ար տեսնա՞ք
 Մատուծոյ գլխութիւնը , ու իր զարմանալի
 ճամբաները . ձեզմէ առաւ ձեր տղան , ու
 տարաւ անասղտի մը մէջ կրթեց . վերջը
 նորէն ձեզի դարձուց դանձերով : Աս մար-
 գարիտներով ու աս բուստերով կը վճա-
 րէք սլարտքերնիդ որ իրեք տարուան մէջ
 ըրիք . անկէ ի զատ մնացածներուն գինն
 ալ աւելի կ'ըլլայ ձեր քտանրմէկ տարուան
 կողով շինելով վաստրկած ստակէն : Աս
 մեր մօտքաղաքին մէջը ճանչուորներ ունիմ
 որ ասանկ բաներ կը սիրեն , անոնց կը
 ծախեմ աս մարգարիտները աղէկ գնով ,
 ու ձեզի կը բերեմ ստակը . որ անկէ վերջը
 երջանկութեամբ հանդիստ կ'ապրիք : Ալե-
 այն ասով չի լմննար , ըսաւ Փիլիպպոս .
 դուն թոմաս մեր կնքահայրը , դուն ալ

ազնիւ Աետրոս , որու՛հետեւ ինձի մասնա-
կից եղաք վտանգով երթալ ու փնտոել
տղաս , հիմայ պէտք է որ մասնակից ըլ-
լաք մեր բարեբաղդութեանը : Այս կ' ուզեմ
իրեք մաս ընել աս ապրանքը , առջինը քե-
զի թձումաս , երկրորդը Աետրոսին ու եր-
րորդը ինձի : Թձումաս իր տաք կերպովը ,
աս ի՞նչ ըսել է՛ , ըսաւ , կը կարծես որ ես
աս պղտի ճամբորդութիւնը քեզի հետ շա-
հի մը համար ըրի : Փանօք Աստուծոյ ես
բաւական ապրուստ ունիմ , ես տղոց տէր
մարդ չեմ , ինքիր գլխուս իմ աշխատան-
քովս կրնամ ապրիլ ինչուան վերջը . չեմ
ուզեր որ ինձի հետ ասանկ բանի վրայ
խօսակցութիւն ըլլայ , ստակ մըն ալ չեմ
առներ . ես բաւական վարձք առի տեսնա-
լով իմ թձեովիդէս ասանկ բարի , խելացի
ու առաքինի : Աետրոսը առնէ իր մասը ,
վասն զի ինքը կարօտութիւն ունի . մնա-
յածը քուկդ է , նայէ որ անով սլարտքերդ
վճարես :

Փիլիպպոս շատ դժուարութեամբ հա-
նեցաւ թձումասին խորհուրդին : Քանի մը
որ վերջը թձումաս կառք մը բռնեց Փիլիպ-
պոսին ու Աետրոսին հետ քաղաքը գացին ,

ու հոն աղէկ գնտոյ ծախեցին մարդարիտ-
ները ու բուսար : Դատնալէն հարբ թէ ո-
փիղէին հայրը հանգիստ սրտով վճարեց
իր պարտքերը : Պետրոս ալ առաւ իր բա-
ժինը , ու աղէկ բանի բերաւ : Արբոր ու-
րիշները լսեցին թէ ինչ կերպով Փիլիպպոս
իր պարտքերէն խալըսեցաւ , շատ զարմա-
ցան թէ անանկ կողմի մը մէջ ալ՝ ասանկ
զանձ կ'ըլլայ եղեր : Ափասն որ ես ալ ան
ճամբորդութիւնը չըրի , ըսաւ անոնցմէ
մէկը որ չէին ուզած ընկեր ըլլալու թա-
մասին ու Պետրոսին , նայեցէք աս խեղճ
Պետրոսին , աս ճամբորդութեամբս որչափ
բան ձեռք ձգեց , տուն շինեց տեղաւորուե-
ցաւ : Անանկ է , ըսաւ ուրիշ մը , ասիկա
մէկ բաղդ մըն է , որ առաջուցմէ մարդ չի
կրնար գիտնալ :

Թոմաս երբոր լսեց աս երկուքին ցաւի-
լը շտկէ շիտակ դարձաւ ըսաւ անոնց :
Դուք չուզեցիք թշուառ հօր մը ծառայու-
թիւն ընել՝ իրեն հետ իր տղան փնտտելու ,
հիմա կը արամիք որ ան ճամբորդութեան
շահէն , բան չընկաւ ձեռուրնիդ , ասով կը
յուշընէք որ շահասիրութիւնը աւելի վեր
կը դնէք , բան ընկերսիրութիւնը , անոր

Համար աղէկ յարմար պատիժ գտաք ա-
նանկ գանձէ մը զրկուելով: Փիլիսպոս
պարտքէն աւելցած ստրկուլը բաները շտ-
կելէն հոսե, կանգնեց մեծ խուլին մէջ ան
խաչը որ Տէոփիլէն բերեր էր կղզիէն, ու
միշտ պատուով ու երախտագիտութեամբ
կրնայէր անոր վրայ: Իր տղաքը քանի որ
կը մեծնային՝ իրեն ուրախութիւն կը պատ-
ճառէին, իրենց քրիստոնէի բարի վարքո-
վը, մանաւանդ Տէոփիլէն որ բարի օրի-
նակ եղաւ բոլոր գեղացոց՝ ևս առաւել իր
տարեկիցներուն. տանը մխիթարութիւնը
եղեր էր իր խելքուլը ու անդադար աշխա-
տութեամբը: Տողուց ճգնաւորական զգես-
տը ու հօրը կ'օգնէր կողով շինելու. կրն-
քահօրը Տումասին գործքերուն ալ կը հաս-
նէր սիրով: Խոշոր գրերով խաչին չորս
կողմը, պատին վրայ գրեց՝ իր անապատ
կղզին հասնելուն տարին, ամիսը, ու օրը.
ասանկ ալ իրեն ազատութեան թուականը,
մէջ տեղն ալ գրեց, իր հօրը, Տումասին
ու Պետրոսին անունները: Ընկէ վերջը
տարին քանի մը հեղ Տումասին խորհրդո-
վը կ'երթար իր ճգնութեան կղզին, ժողվե-
լու մարգարիտ ու բուստ: Տումաս սա բա-

Ինչո՞ւ համար իրեն նաւակ մը շինել տուաւ ձկնորսի նաւակէն մեծ . իրեն հետ կ'առնէր Պետրոսը ու իր պղտի եղբայրները : Տարին չորս անգամ կ'ընէին աս պղտի ճամբորդութիւնը , որ միշտ իրենց յաջող կ'ըլլար ու ետքը իրենց մեծ շահու դուռ բացաւ : Միշտ եղբոր պէս կը բաժնէին իրենց մէջ վաստակածնին , ամենևին մէկ պղտի կռիւ մըն ալ չեղաւ մէջերնին :

Թէոփիլէն միշտ իր ծնողացը կու տար աս ճամբորդութենէն վաստակածը , իրեն աշխատասիրութեամբը անոնց աղէկ ապրուստ մը ճարեց , անանկ որ տասը տարիէն վերջը Փիլիպպոս բաւական հարստացաւ . ու Մատուծոյ փառք կու տար իրեն սիրելի զաւակը իրեն դարձընելուն ու օգտակար ընելուն համար :

Իսկ իր ընտանիքը չէին գիտեր ի՞նչ կերպով ցուցընեն Թէոփիլէին իրենց երախտագիտութիւնը : Տայց Թէոփիլէն միշտ կ'ըսէր թէ ես իմ պարտքէս վեր բան մը չըրի , ինձի մեծ մխիթարութիւն է որ դո՛՛ս էք իմ վրաս , դուք որ ատենօք ինձմէ նեղութիւն քաշեր էիք : Թէոփիլէն եղաւ խելացի բարեպաշտ մարդ մը , սիրելի ամե-

նուն որ զինքը կը ճանչնային . ինչուան
խոր ծերութիւն ապրեցաւ բարի քրիստո
նէի պէս , անանկ ալ մեռաւ :

Ճանչուորներուն սուգը երկայն քշեց .
բայց իր բարի օրինակը՝ ա՛յ երկայն պիտի
ըլայ իր վարքէն խրատուողներուն սրտին
մէջ :



The first part of the paper is devoted to a general
 introduction of the subject, and to a statement of the
 objects of the present investigation. It is then
 divided into two parts, the first of which
 contains a description of the apparatus used,
 and the second a description of the method
 employed. The results of the experiments are
 given in the following table, and are
 compared with those of other authors.
 The paper concludes with a summary of the
 results, and a few remarks on the
 theory of the subject.

Յ Ա Ն Կ Գ Լ Խ Ո Յ



Գ Լ . Ն .	Ծովու ճամբորդութիւն	. 7
Գ Լ . Բ .	Փոթորիկ 18
Գ Լ . Գ .	Անասլատ կղզի 25
Գ Լ . Դ .	Նոր Ռոսպէնսոն 41
Գ Լ . Ն .	Կրակ 51
Գ Լ . Զ .	Թէոփիլէին ճնողքը	. . . 58

80-11-1-1328

7	...	4	14
21	...	4	14
22	...	4	14
11	...	7	14
13	...	8	14
20	...	2	14

121

4822-4827

2013

